

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Jonáš Kučera

Vývoj a současný stav právní úpravy žoldněřství

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Martin Faix, Ph.D.

Katedra mezinárodního práva

Datum vypracování práce: 2. 6. 2015

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

.....

Na tomto místě bych rád poděkoval JUDr. Martinu Faixovi, Ph.D. za vedení mé diplomové práce, za poskytnutí odborné pomoci a rad.

Obsah

1 Úvod.....	4
1.1 Práce s literaturou	6
2 Vývoj do roku 1977	7
2.1 Konžská krize	8
2.1.1 Případ Katanga.....	9
2.1.2 Povstání Simbů	11
2.1.3 Důsledky konžské krize	13
2.2 Organizace africké jednoty	14
2.2.1. Případ Costas Georgiou a Soud v Luandě	15
2.2.2 Návrh Úmluvy z Luandy	16
2.3 Shrnutí období 1960-1977	19
3 1977 – 1989	19
3.1 Dodatkový protokol I.....	20
3.1.1 problematické aspekty úpravy Dodatkového protokolu I.....	23
3.2 Úmluva o potírání žoldněřství v Africe	25
3.3 Případ Seychely	30
3.4 Úmluva OSN z roku 1989	32
3.5 shrnutí 1977 – 1989	36
4 Vývoj po roce 1989 do současnosti	37
4.1 Stálé orgány OSN	39
4.1.1 Zvláštní zpravodaj pro používání žoldněřů	39
4.1.2 Pracovní skupina pro používání žoldněřů.....	44
4.2 Soukromé vojenské společnosti.....	50
4.2.1 Návrhy právní úpravy soukromých vojenských společností	52
4.3 Žoldněřství ve 21. století	55
4.4 Budoucnost mezinárodní úpravy	56
5 Závěr	58
Literatura a zdroje	59
Resumé.....	65

1 Úvod

Účast námezdních vojáků v ozbrojených konfliktech je jejich součástí prakticky po celou jejich historii. Zmínky o účasti žoldněů v ozbrojených konfliktech nacházíme již v pramenech z období starověku. V období vrcholného středověku bylo běžné zapojení žoldněů ve vojenských kampaních v souvislosti s ústupem feudálních vztahů.¹ V období novověku pak tvořily žoldněřské armády hlavní složku ozbrojených sil v podstatě všech zúčastněných stran třicetileté války. Stejně tak mělo angažmá námezdních vojáků značný, až rozhodující dopad na průběh mnohých regionálních konfliktů ve druhé polovině dvacátého století. V neposlední řadě se pak žoldněři z Čadu a Mali údajně účastnili občanské války v Libyi v roce 2011.

Přes četnost, se kterou se žoldněři zapojovali a zapojují do válečných konfliktů po celém světě, byla však právní úprava, která by jejich aktivity pokrývala, po dlouhou dobu naprosto minimální a na určité výjimky se začala rozvíjet až v poslední čtvrtině dvacátého století, především v reakci na aktuální geopolitické události během procesu dekolonizace Afriky. Potřeba určité zvláštní úpravy, odlišné od právní úpravy postihující vedení války pravidelnými armádami, je pak dána odlišností a zvláštní povahou fungování vzniku či nasazování žoldněřských jednotek.² Tyto faktory, spolu pak s mým osobním zájmem o tuto problematiku, mne vedly k volbě tohoto tématu.

Cílem práce je analyzovat a zhodnotit právní úpravu žoldněřství, a to jak její vývoj od druhé poloviny dvacátého století až do současnosti, tak i její aplikaci, efektivitu se kterou tato úprava plní nebo neplní svůj účel a stejně tak i potenciální výzvy, kterým čelí, nebo bude čelit směrem do budoucna.

Zároveň se práce bude věnovat tomu, jakými způsoby a metodami byly v

---

¹ MILLIARD, Todd S.: Overcoming post-colonial myopia: a call to recognize and regulate private military companies, Judge Advocate General's Corps, US Army, 2003, dostupné na: http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/Military_Law_Review/pdf-files/176-06-2003.pdf

² KOFROŇ, Jan: Žoldněřství v Africe, PšF UK, 2006

průběhu vymezeného časového období vymáhány příslušné právní úpravy, zejména tedy to, nakolik byly ať už mezinárodní organizace, či v některých případech i státy samotné úspěšné v řešení situací, které ve zkoumaných případech nastávaly. Právě tato zjištění by měla být v závěru práce východiskem pro analýzu toho, nakolik byla a je aplikace právní úpravy žoldnéřství úspěšná, a pro úvahu o tom jaké možnosti se na začátku 21. století nabízí do budoucna.

Základní otázky, které tato práce má zodpovědět, jsou dvě. Zaprvé, je-li aktuální mezinárodněprávní úprava žoldnéřství dostatečná pro účel vymáhání práva, a pokud ne, jaké jsou možnosti její změny do budoucna. Zadruhé, je-li vůbec mezinárodní úprava státy aplikována a vymáhána.

Časové období, které tato práce pokrývá, začíná šedesátými léty dvacátého století, se zaměřením zejména na Afriku, kde byly události ve střední Africe bezprostředně po dekolonizaci silnými impulsy pro vznik první mezinárodní úpravy.³ Dále pak pokrytá materie pokračuje přes sedmdesátá a osmdesátá léta se zaměřením na soudní rozhodnutí, která v této době vznikala. Nakonec se bude práce věnovat i současné podobě žoldnéřství a námezdního válečnictví zejména na Blízkém východě.

Nezanedbatelnou součástí práce je pak pojednání o rozdílech mezi pojmy „žoldněř“ a „soukromá vojenská společnost“ (resp. její příslušník) v závěrečných kapitolách věnujících se začátku jedenadvacátého století. Vzhledem k tomu, že definice pojmu „žoldněř“ je jedním z předmětů této práce, používám jako zástupný termín pojem „námezdní voják“, popřípadě pak „námezdní válčení“. Tento výraz je autorův vlastní, neprávní pojem, který označuje osobu, která zasahuje do bojových operací, často za finanční kompenzaci, ovšem není jisté, zda splňuje všechny charakteristiky vyžadované pro její označení za žoldněře platnými mezinárodními dohodami a jinými prameny práva. Stejně tak se jedná o výraz pro osoby, které jsou za žoldněře označovány ve zdrojích a pramenech této práce, či pro příslušníky soukromých vojenských společností, respektive pro činnost výše uvedených.

---

³ FALLAH, Katherine: Corporate actors: the legal status of mercenaries in armed conflicts; International review of the Red Cross, vol. 88, 2006, dostupné na: www.icrc.org/eng/resources/documents/article/review/review-863-p599.htm

Práce je rozdělena na několik částí; po úvodních kapitolách následují rozbory jednotlivých historických událostí a situací, které se nasazení žoldnéřů týkají; v závěru každé z historických kapitol je umístěna určitá rekapitulace celé popsané situace a její význam pro vývoj mezinárodní úpravy, či vnímání žoldněřství jako takového.

1.1 Práce s literaturou

Při vytváření této práce bylo použito několik skupin zdrojů. Těmi nejdůležitějšími pro vznik této práce byly mezinárodní smlouvy upravující téma žoldněřství či námezdního vojenství, které představují hlavní masu právní regulace tohoto odvětví. Ty potom doprovází soudní rozhodnutí podle těchto smluv. Nezanedbatelné je rovněž obyčejové mezinárodní právo.

Druhou skupinou zdrojů jsou rezoluce jednotlivých orgánů OSN, které byly vydány ke konkrétním případům. Jejich přínos je dvojitý; zaprvé se jedná o prameny práva a zadruhé, nám i poskytují určitý vhled do toho, jak byl daný případ ve své době vnímán na půdě mezinárodních organizací.

Další skupinu zdrojů tvoří různé studie, zprávy či jiné právně nezávazné dokumenty mezinárodních organizací, či články akademiků zaměřených na toto téma. Nejedná už se o závazné právní předpisy, nicméně hodnota těchto zdrojů je především akademická a teoretická.

Poslední skupinu tvoří zdroje neprávní, ale spíše faktografické, který mají především doplňující význam pro pochopení celku. Jedná se o autobiografie, novinové články, či akademické práce z jiných oborů. Pro nedostatek českých zdrojů jsem především v případě posledních dvou skupin často čerpal i ze zdrojů v anglickém a francouzském jazyce.

Práce se opírá jak o tištěnou literaturu, tak literaturu internetovou. Značnou část

internetových zdrojů ovšem tvoří elektronické verze tištěných titulů ve formátu pdf, které jsou šířeny elektronicky pro složitou dostupnost tištěné formy.

Převážná většina použitých zdrojů je cizojazyčných. Mezinárodní charakter tématu práce k tomu směřuje; mnohé zdroje jsou v českém jazyce dostupné jen s obtížemi, anebo vůbec. Práce má charakter komparace; její hlavním tématem je porovnání právních úprav v různých dobách na různých územích a zhodnocení jejich efektivity.

2 Vývoj do roku 1977

Prvním klíčovým časovým úsekem této práce je období od roku 1960, kdy v důsledku poválečné dekolonizace Afriky získala nezávislost Demokratická republika Kongo, která se stala dějištěm prvního masového nasazení námezdních vojáků po druhé světové válce.

Toto vymezené období samozřejmě nepředstavuje první nasazení žoldnéřů v historii. Již v Římské říši nebylo najímání válečníků neznámou praxí. Za zmínku též stojí období pozdního středověku – jak sláblo tradiční feudální uspořádání společnosti, sestavování armád už do značné míry nebylo otázkou vztahu mezi suverénem a leníkem, ale vládci si vojenské oddíly rovněž najímali.⁴ Vrcholným obdobím žoldněřství je pak často rozuměna třicetiletá válka, kde drtivá většina ozbrojených sil byla najímána za peníze.⁵ Pro tuto práci nemají tato období valný význam, nicméně je na místě si je pro úplnost zmínit – je důležité si uvědomit, že působení námezdních vojáků či žoldnéřů se táhne celou historií ozbrojených konfliktů a nejedná se tak o přechodný fenomén.

První úsek této práce pak končí rokem 1977, kdy na půdě Organizace africké jednoty vznikla Úmluva o potírání žoldněřství v Africe. Tato se stala první mezinárodní

---

⁴ Příkladem za všechny budiž námezdní jednotky prvních dělostřelců, v období stoleté války.

⁵ PARKER, Geoffrey: *Europe in Crisis 1598-1640*, Wiley – Blackwell ISBN 0-631-22028-3, 2001

(byť omezenou na jediný kontinent) smlouvou které se otázkou regulace žoldnéřství zabývala. Ve stejném roce vzniknul i Dodatkový protokol I k Ženevským Úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů. (V dalším textu pouze jako „Dodatkový Protokol I“) Předtím existovalo v této oblasti v podstatě právní vakuum. To je dáno především nezájmem mezinárodního společenství, po druhé světové válce bipolárně rozděleného, o tuto otázku.⁶

Právě události v období šedesátých let však zavdaly důvod ke vzniku mezinárodní právní úpravy, představují jakýsi spouštěcí mechanismus. Nové vzniklé státy v Africe, které právě prošly procesem dekolonizace, představovaly velice nestabilní státní útvary pod vojenským horizontem.⁷ Díky tomu mohla i početně malá, avšak disciplinovaná a dobře vyzbrojená ozbrojená jednotka představovat rozhodující vojenskou sílu proti početně mnohonásobně silnější místní armádě. Tyto faktory vedly k tomu, že šedesátá (a v menší míře i sedmdesátá) léta dvacátého století představovaly období opětovného rozmachu námezdního válečnictví. Důležitým dějištěm pro další vývoj úpravy žoldnéřství se stala bývalá belgická kolonie Kongo.

2.1 Konžská krize

Jako konžskou krizi označujeme období nestability v Demokratické Republice Kongo mezi lety 1960 až 1966, během kterého došlo k masivnímu zapojení námezdních vojáků do bojových operací. Její první fázi představovalo především odtržení hospodářsky silné provincie Katanga od zbytku Konga, ke kterému došlo 11. července 1960, necelé dva týdny po vyhlášení samostatnosti Republiky Kongo. Zároveň se jedná o první případ reakce mezinárodních organizací, zejména OSN, na účast námezdních vojáků v ozbrojeném konfliktu. Druhou fázi potom představuje tzv. povstání Simbů v letech 1964-65, kdy na území Konga došlo k občanské válce mezi vládou s podporu

---

⁶ KINSEY, Christopher, « International Law and the Control of Mercenaries and Private Military Companies », Cultures & Conflicts [En ligne], English documents, mis en ligne le 26 juin 2008, consulté le 11 mai 2014 disponible na <http://conflits.revues.org/11502>

⁷ Vojenským horizontem rozumíme určitou pomyslnou hranici, definovanou existencí disciplinovaných bojových formací s vycvičenými veliteli. (Kofroň, Jan; Žoldnéřství v Africe, PpF UK, 2006)

námezdních vojáků a komunistickými rebely.

2.1.1 Případ Katanga

Hlavním ekonomickým a diplomatickým spojencem odtrženého státu byla od počátku její bývalá koloniální mocnost, Belgie.⁸ Ta stát Katanga uznala, a rovněž ho podpořila vojenskou pomocí, konkrétně důstojníky a instruktory k posílení místní armády. Na tuto skutečnost reagovala Rada Bezpečnosti OSN vydáním rezoluce číslo 143, která autorizovala vojenskou pomoc Konžské vládě k zajištění jednotnosti Konga.⁹ V reakci na ní OSN ustanovilo Misi Spojených Národů v Kongu (dále UNOC). První rezoluci o týden později, 20. července 1960, následovala rezoluce číslo 145, která přímo oslovovala belgickou vládu s požadavkem na stažení jejího vojenského personálu z Katangy a zároveň vyzvala i všechny ostatní státy, aby se zdržely jakýchkoliv činností, které by mohly narušit či ohrozit úsilí OSN o udržení jednotnosti Konga.¹⁰

Devátého srpna Rada Bezpečnosti vydala rezoluci číslo 146¹¹, která jednak poprvé přímo zmiňovala provincii Katanga, zatímco v případě předchozích rezolucí se mluvilo o „jednotnosti Konga“, popřípadě o „situaci v Kongu“. Rezoluce zároveň autorizovala jednotky OSN ke vstupu na území Katangy a vedení (bojové) činnosti k dosažení stanoveného cíle, avšak zároveň zakazovala vměšování se do interního konfliktu v zemi probíhajícího. Cílem mise OSN tak mělo být pouze naplňování výše zmíněných rezolucí. Přesto trvalo až do února roku 1961, kdy byla vydána rezoluce RB číslo 161, která stanovila možnost použití síly, byť jako posledního prostředku, k zabránění občanské války a znovunastolení míru.¹²

---

⁸ ARMSTRONG, Elizabeth A. – The underlying economic and political factors of secession: Katanga and Texas as case studies – University of Michigan, Department of political science, 2013

⁹ Rezoluce RB OSN 143 ze 14. července 1960 (S/4387), dostupná na:
[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/143\(1960\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/143(1960))

¹⁰ Rezoluce RB OSN 145 ze 22. července 1960 (S/4405), dostupná na:
[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/145\(1960\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/145(1960))

¹¹ Rezoluce RB OSN 146 z 9. srpna 1960 (S/4426), dostupná na:
[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/146\(1960\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/146(1960))

¹² Rezoluce RB OSN 161 ze 21. února 1961 (S/4741), dostupná na:

S tím, jak rostl mezinárodní tlak na odchod belgických vojáků, kompenzovala vláda Katangy svůj nedostatek kvalitního vojenského personálu námezdními vojáky, zejména z Anglie, Francie, Jihoafrické republiky či tehdejší Jižní Rhodesie. Podle dostupných zdrojů sloužilo v jejich ozbrojených složkách, tzv. Gendarmes, na 200 belgických důstojníků, kteří byli původně součástí výše zmíněné pomoci ze strany Belgie, nicméně později postupovali, přinejmenším oficiálně, samostatně.¹³

Během následujících měsíců uskutečnili příslušníci OSN dvě operace, jejichž cílem bylo zajetí žoldnéřů v katanžských službách a tím efektivní odzbrojení Tshombeho režimu, který i nadále odmítal odvolat svůj najatý personál. Obě operace byly úspěšné a vedly k zadržení téměř 500 mužů rozličných národností.¹⁴ Nicméně jedinou sankcí, která byla proti námezdním vojákům uplatňována, bylo vyhoštění z území Konga a repatriace zpět do země původu. Po těchto akcích zůstalo v Katanze méně než 400 námezdních vojáků, kteří nadále vedli guerillovou válku proti silám OSN.

Na konci roku 1961 byla přijata rezoluce RB OSN číslo 169, která opět posvětila použití ozbrojené síly za účelem sjednocení Konga.¹⁵ Během následujícího roku se režim v Katanze postupně zhroutil.

Z vývoje Katanžské secese můžeme vyvodit toto: Mezinárodní scéna nebyla na vývoj událostí v Katanze zjevně připravena. ONUC byla první ozbrojenou mírovou misí svého druhu, avšak po dlouhou dobu nedokázala získat převahu nad početně mnohonásobně slabším protivníkem a efektivně vymoci schválené rezoluce. Absence právních předpisů, které by zformování námezdních jednotek předvídaly a stanovily za ně sankce vedla k tomu, že jednou zajatí žoldnéři byli pouze repatriováni do svých zemí a neexistoval způsob jak jim efektivně zabránit v návratu zpět přes sousední země.¹⁶

[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/161\(1961\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/161(1961))

¹³ KOFROŇ, Jan: Žoldnířství v Africe, PŘF UK, 2006

¹⁴ LEFEVER, Ernest W.: Crisis in the Congo: UN Force in action, The Brookings Institute; First Edition ISBN 978-0815751984, 1965

¹⁵ Rezoluce RB OSN 169 z 24. listopadu 1961 (S/5002), dostupná na: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/169\(1961\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/169(1961))

¹⁶ LEFEVER, Ernest W.: Crisis in the Congo: UN Force in action, The Brookings Institute; First Edition ISBN 978-0815751984, 1965

Aktivita jednotek OSN tak přinášela pouze krátkodobý efekt. Tato skutečnost pochopitelně významně snižovala přínos úspěšného zajímání cizinců sloužících v ozbrojených silách Katangy. Organizace spojených národů musela legislativní nedostatek sanovat rezolucemi Rady Bezpečnosti, které v podstatě pouze odkazovaly na základní principy mezinárodního práva, jejichž porušení intervence námezdních vojáků způsobila.

Je samozřejmě otázkou, zda mohla Organizace spojených národů předvídat tak radikální sled událostí, a v předstihu vytvořit vhodné legislativní základy pro její řešení. Domnívám se, že nikoliv. Secese Katangy byla první událostí svého druhu¹⁷ a v mnoha ohledech tak byla generální zkouškou pro celý mechanismus vypořádání se s přítomností námezdních vojáků. Rezoluce RB OSN se dotýkaly spíše následků komplikací, kterým ONUC čelila, namísto jejich příčinám. Nedařilo se ani efektivně zabránit tomu, aby se někteří vyhoštění žoldnéři vraceli zpět na území Konga přes Angolu či dnešní Zambii. Přes všechny tyto problémy zásah ONUC nakonec dosáhl svého cíle a výraznou měrou přispěl k ukončení krize, kterou by místní ozbrojené síly pravděpodobně nebyly s to zvládnout.

2.1.2 Povstání Simbů

Události druhé poloviny konžské krize jsou obvykle označovány jako povstání Simbů. Můžeme pozorovat, že během těchto událostí, byla situace do jisté míry obrácená oproti událostem v Katanzě; postup Organizace spojených národů byl tentokrát značně mírnější a zdrženlivější. Nová mírová mise nebyla vyslána i přes odsuzující rezoluci RB č. 199 dále nepodniklo mezinárodní společenství žádné další kroky.

---

¹⁷ KINSEY, Christopher, « International Law and the Control of Mercenaries and Private Military Companies », Cultures & Conflicts [En ligne], English documents, mis en ligne le 26 juin 2008, consulté le 11 mai 2014 disponible na <http://conflicts.revues.org/11502>.

Několik týdnů po vypuknutí povstání byla polovina Konga pod kontrolou povstalců hlásících se, více či méně k levicové politické straně PSA. Protože místní armáda nebyla schopna jejich postup zastavit, byly konžské ozbrojené síly poměrně rychle doplněny o nezávislé jednotky námezdních vojáků. Značnou část tohoto komanda tvořili veteráni událostí v Katanze, kterým tak byl obratem prominut trest vyhoštění, respektive zákazu vstupu na území Konga.¹⁸

Přítomnost námezdních vojáků v Kongu trvala po celou dobu povstání Simbů až do jeho zdárného potlačení, tedy téměř do konce roku 1965. To představuje přibližně stejný časový úsek jako v předchozím popsaném případě, nicméně můžeme zde pozorovat očividné rozdíly mezi oběma případy – zaprvé činnost Rady Bezpečnosti OSN, která v prvním případě vydala celkem čtyři na sebe navazující rezoluce, poslední z nich dokonce autorizovala použití síly. Zatímco jediná rezoluce v případě druhém obsahuje pouze výzvu ke stažení námezdních vojáků, na kterou již nenavázala realizace této výzvy. Zadruhé, došlo vyslání početné mírové mise ONUC v prvním případě, zatímco ve druhém případě bylo řešení ponecháno v rukách ohroženého státu; USA a Belgie sice později poskytly vojenskou pomoc, ale až na vyžádání konžské vlády k ochraně svých občanů.

Rozdělíme-li si Konžskou krizi na dvě pomyslné fáze, kdy první je oddělení Katangy a tou druhou povstání Simbů, můžeme vypořádat dva zcela rozdílné přístupy k otázce bojového nasazení námezdních vojáků. V prvním případě byli tito ve službách separatistického celku, byli poměrně rychle identifikováni mezinárodním společenstvím jako nežádoucí prvek, a jako takoví také označeni a perzekvováni. Ve druhém případě byla jejich role v zásadě opačná a zásahy mezinárodního společenství tak byly minimální. Z toho můžeme vyvodit, že z dlouhodobého hlediska nebylo možné předvídat, v jaké roli, popřípadě s jakými důsledky budou do budoucna námezdní vojáci ovlivňovat ozbrojené konflikty a mezinárodní situaci. Mezinárodní společenství tudíž mělo této skutečnosti věnovat takovou míru úsilí, aby bylo příště na podobnou situaci

---

¹⁸ VERHAEGEN, Benoît. Les rébellions populaires au Congo en 1964. In: Cahiers d'études africaines. Vol. 7 N°26., 1967, dostupné na: http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/ahess_0395-2649_1969_num_24_3_422085_t1_0657_0000_4

lépe připraveno – rezoluce Rady Bezpečnosti provázela poměrně široká shoda mezi jejími členy¹⁹ a dá se tak předpokládat, že bezprostředně následující měsíce či léta by pro vznik příslušné úmluvy byly vhodné, nicméně na celosvětové mezinárodní scéně k ní došlo formou právní normy až o dvanáct let později.

2.1.3 Důsledky konžské krize

Máme-li shledat alespoň nějaký pokrok v oblasti právní úpravy žoldněství v důsledku událostí popsanych v předchozí kapitole, je jím rezoluce č. 2465 Valného shromáždění OSN z roku 1968. Tato rezoluce navazuje na dřívější Deklaraci o poskytnutí nezávislosti koloniálním územím a národům z roku 1960, známou též jako Deklarace o dekolonizaci.²⁰ V té členské státy vyhlásují nutnost urychleně skoncovat s érou kolonialismu – mimo jiné proklamuje všeobecné právo na sebeurčení a prohlašuje, že nedostatečná politická, ekonomická nebo sociální připravenost nemůže být záminkou k oddalování zisku nezávislosti.²¹ Dále vyzývá k zastavení ozbrojené činnosti nebo represe proti obyvatelstvu závislých území, která by bránila výkonu jejich práva na sebeurčení. Stejně tak prohlašuje jakýkoliv pokus o narušení národnostní nebo teritoriální jednoty státu za v rozporu s Chartou OSN.²²

Rezoluce č. 2465 pak na tuto Deklaraci navazuje, respektive ji implementuje; důležitý je zejména bod 823, ve kterém je užití žoldněřů proti národním osvobozeneckým hnutím, nebo hnutím za nezávislost označeno za zločin a žoldněři samotní za psance (angl. outlaws). Vlády jednotlivých zemí jsou pak vyzývány, aby přijaly příslušnou legislativu, která postaví nábor, financování a výcvik žoldněřů mimo

¹⁹ Všechny výše zmíněné rezoluce měly přinejmenším 8 hlasů pro.

²⁰ Deklarace VS OSN 1514 ze 14. prosince 1960, dostupná na: <http://www.un.org/en/decolonization/declaration.shtml>

²¹ Můžeme spekulovat, nakolik byla tato formulace vhodně volená; argument o nepřipravenosti kolonizovaných území na samostatnost by na straně jedné mohl prodloužit proces dekolonizace o jednotky až desítky let, na druhé straně úspěšný proces dekolonizace vedl ke vzniku mnoha nestabilních států, které poskytly velké pole působení právě například žoldněřům nebo jiným nežádoucím jevům. Tato otázka ovšem zdaleka přesahuje téma této práce.

²² Deklarace VS OSN 1514 ze 14. prosince 1960, dostupná na: <http://www.un.org/en/decolonization/declaration.shtml>

²³ Ostatní body rezoluce se věnují další aspektům procesu dekolonizace.

zákon.²⁴

Tato rezoluce ovšem žádným způsobem nestanoví, kdo řečeným žoldněrem je; patrně tyto definici ponechává na legislativě, k jejímuž vzniku vyzývá. Tak sice čelí nebezpečí, že různost definic povede k beztrestnosti téže osoby na jednom území, zatímco na území druhém by mohl být za žoldněřství odsouzen v případě roztržité vnitrostátních úprav. Nicméně, jak ukáže další kapitola, tato rezoluce posléze došla svého, alespoň částečného naplnění v mezinárodní dohodě kontinentálního významu, takže se tato obava nenaplnila.

Tato rezoluce je zároveň očividnou reakcí na mezinárodní vývoj v letech bezprostředně předcházejících – události během Konžské krize jasně poukázaly na těžkosti, kterým může proces dekolonizace čelit a zde popsany postup OSN představuje alespoň první kroky při legislativním řešení jednoho z nich.

2.2 Organizace africké jednoty

Organizace Africké Jednoty, (dále OAJ) byla mezivládní organizací sdružující nezávislé africké země, která existovala téměř čtyřicet let (1963 – 2002), než byla nahrazena Africkou unií. K jejím cílům patřila, mimo jiné, ochrana samostatnosti a suverenity afrických států, a neovlivnitelnosti jejich vnitřních záležitostí, stejně tak jako odstranění kolonialismu, popřípadě pak vlády bílé menšiny ve státech, které se stále ještě ve stavu útlaku nacházejí.²⁵

Právě na půdě této mezinárodní organizace došlo k formování prvních mezinárodních úmluv, které se žoldněřstvím zabývaly. Tuto činnost iniciovaly v minulé kapitole popsané případy na území dnešního Konga, a stejně tak podobné události během občanských válek v Nigérii či Angole. V květnu roku 1976 byla v Luandě

²⁴ Rezoluce VS OSN 2465 ze 20. prosince 1968, dostupná na: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/244/25/IMG/NR024425.pdf?OpenElement>

²⁵ Charter of the Organization of African Unity, 1963, www1.umn.edu/humanrts/Africa/OAU:Charter_1993.html

sestavena padesátičlenná Mezinárodní Komise pro vyšetřování žoldnéřů, která vytvořila návrh mezinárodní úmluvy, jejímž cílem mělo být potlačování aktivit žoldnéřů.²⁶ Tato komise byla svolána v souvislosti se soudem třinácti britských a amerických námezdních vojáků zajatých během tamní občanské války. Komise měla za úkol na základě níže popsaného soudního jednání v Luandě učinit návrhy na mezinárodní opatření, která by pomohla vyřešit problém žoldněřství v Africe.²⁷

2.2.1. Případ Costas Georgiou a Soud v Luandě

Costas Georgiou²⁸ byl Brit kyperského původu, jeden z mnoha Evropanů, kteří v angolské občanské válce bojovali na straně FNLA. Postupem času jeho dobře vycvičená a disciplinovaná jednotka dosáhla určitých úspěchů proti vládním silám, ale v únoru roku 1976 byl se svými spolubojovníky zajat a posléze postaven před soud v angolském hlavním městě.

Soud v Luandě probíhal od 11. do 16. června 1976; třináct žoldnéřů bylo obviněno z žoldněřství²⁹, zločinů proti míru, dále z vražd angolských vojáků a civilistů a i svých vlastních mužů, a protistátního spiknutí, nicméně bez odkazu na konkrétní ustanovení angolského práva.³⁰ Týden před začátkem soudu prohlásil Luis de Almeida, angolský ministr spravedlnosti, že žoldněři jsou vinni a soud pouze rozhodne o trestu; stejně tak že před soudem ve skutečnosti stojí britský a americký imperialismus, a nikoliv žoldněři jako takoví.³¹ Během závěrečné řeči se advokáti obviněných dovolávali

²⁶Anglicky: International Commission for Inquiry of Mercenaries

²⁷ HOOVER, Mike J: The Laws of War and Angolan trial of Mercenaries: Death to the dogs of war (1977), dostupné na: https://www.icrc.org/applic/ihl/ihl-nat.nsf/caseLaw.xsp?documentId=3BD985E77441E1DEC125764A00339C1C&action=openDocument&xp_countrySelected=AO&xp_topicSelected=GVAL-992BU6&from=state&SessionID=DKSYNLNVGR

²⁸ Těž známý pod nom de guerre Tony Callan, pod kterým je v některých případech uváděn.

²⁹ Není zřejmé, čím přesně měli obvinění naplnit skutkovou podstatu žoldněřství, přestože by s velikou pravděpodobností splnili pozdější mezinárodněprávní definice. Soudní jednání, jak je dále uvedeno, zřejmě neprobíhalo zcela v souladu s právem na spravedlivý proces a těžko z něj tak vyvozovat exaktní poznatky.

³⁰ KINSEY, Christopher, « International Law and the Control of Mercenaries and Private Military Companies », Cultures & Conflits [En ligne], English documents, mis en ligne le 26 juin 2008, consulté le 11 mai 2014 dostupné na <http://conflits.revues.org/11502>

³¹HOOVER, Mike J: The Laws of War and Angolan trial of Mercenaries: Death to the dogs of war (1977), dostupné na: <https://www.icrc.org/applic/ihl/ihl-nat.nsf/caseLaw.xsp?documentId=3BD985E77441E1DEC125764A00339C1C&action=openDocument&>

toho, aby byl žoldněřům přiznán status válečných zajatců a aby byl vysloven zprošťující rozsudek, protože nebyli usvědčeni z porušení konkrétního zákona.³² Devět obžalovaných bylo nakonec odsouzeno k trestům vězení od 16 do 30 let, zatímco čtyři velitelé, včetně Georgioua k trestu smrti, který byl vykonán 10. července.

Z uvedeného není pochyby o tom, že soud v Luandě byl spíše politickým, nežli právním procesem – sama angolská vláda se netajila tím, že o vině či nevině se nerozhodovalo před soudem. Z hlediska vývoje mezinárodního práva v oblasti žoldněřství však musíme chtít nechtě konstatovat, že tento soud stál na počátku poměrně rozsáhlé legislativní práce, jejíž část jsou v platnosti i dnes – právě tento proces se totiž stal impulsem pro vytvoření Komise pro vyšetřování žoldněřů, která následně zpracovala Návrh úmluvy z Luandy, popsany v následující kapitole.³³

2.2.2 Návrh Úmluvy z Luandy

Výsledkem legislativní činnosti Mezinárodní komise pro vyšetřování žoldněřů za využití poznatků ze soudního procesu v Luandě byl Návrh úmluvy z Luandy³⁴. Tento Návrh tak byl prvním pokusem o právní úpravu žoldněřství na regionální (kontinentální) úrovni.³⁵

Preambule této úmluvy zmiňuje obavu navrhujících států z „*Využití žoldněřů v ozbrojených konfliktech za účelem ozbrojeného odporu proti osvobození od koloniální a neokoloniální nadvlády.*“ Článek 1 této navrhované úmluvy označuje žoldněřství za zločin, jehož účelem je ozbrojené násilí namířené proti právu na sebeurčení, kterým mohou být vinni jak jednotlivci, tak i skupiny jednotlivců, organizace, či dokonce celé

---

xp_countrySelected=AO&xp_topicSelected=GVAL-992BU6&from=state&SessionID=DKSYNLNVGR
³² LOCKWOOD, George, „Report on the Trial of Mercenaries, Luanda, Angola“ *Manitoba Law Journal* 7, 1976

³³ O průběhu jednání této komise ovšem nejsou dostupné příslušné záznamy, znám je pouze výsledný návrh.

³⁴ anglicky pak Draft Luanda Convention, celým názvem Draft Convention on the Prevention and Suppression of Mercenarism. www1.umnd.edu/humanrts/instree/mercenaryconvention.html

³⁵ FALLAH, Katherine: Corporate actors: the legal status of mercenaries in armed conflicts; *International review of the Red Cross*, vol. 88, 2006, dostupné na:

www.icrc.org/eng/resources/documents/article/review/review-863-p599.htm

státy. Návrh Úmluvy zakotvuje jednak osobní odpovědnost jednotlivých fyzických osob za to, že se stanou žoldněři, stejně tak ovšem ukládá povinnost i samotným státům; totiž zabránit svým státním příslušníkům v tom, aby se účastnili žoldněřských aktivit. Odpovědnost států, vyjádřená ve článku 3 v tomto případě znamená, že je založena trestní odpovědnost vládních představitelů, kteří by se věnovali verbování nebo výcviku žoldněřů.³⁶

Musíme ovšem konstatovat, že Návrh Úmluvy z Luandy se nezabývá definicí žoldněře jako takovou³⁷ – vymezuje ve článku 1 pouze zločin žoldněřství. Toho se dopustí jedinec, skupina anebo stát tím, že:

a) Organizuje, financuje, zásobuje, vybavuje, cvičí, propaguje, podporuje, nebo jakkoliv zaměstnává ozbrojené síly, které sestávají z, nebo zahrnují osoby, které nejsou státními příslušníky státu, kde mají vyvíjet činnost, a to pro osobní zisk získaný formou výplaty anebo jiné materiální kompenzace.

b) Vstoupí do, nebo se pokusí vstoupit to takovýchto ozbrojených sil.

c) Umožní, aby k činnosti podle bodu a) došlo na území pod kontrolou dotyčného státu, anebo poskytne prostředky a infrastrukturu pro přepravu či jiné operace těchto sil.³⁸

Jediný závěr, co do odpovědi na otázku, kdo je podle Návrhu Úmluvy žoldněřem, ke kterému je možno logicky dojít je ten, že žoldněřem je ten kdo se dopustí zločinu žoldněřství. Tento závěr by ovšem mohl vést k poněkud podivnému výsledku, kdy by za žoldněře byl považován i stát, který by se dopustil žoldněřství podle bodů a) nebo c). Musíme se tedy smířit se závěrem, že Návrh Úmluvy definici žoldněře neposkytuje.³⁹

³⁶ KINSEY, Christopher, « International Law and the Control of Mercenaries and Private Military Companies », Cultures & Conflits [En ligne], English documents, mis en ligne le 26 juin 2008, consulté le 11 mai 2014 dostupné na <http://conflits.revues.org/11502>

³⁷ MILLIARD, Todd S.: Overcoming post-colonial myopia: a call to recognize and regulate private military companies, Judge Advocate General's Corps, US Army, 2003, dostupné na: http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/Military_Law_Review/pdf-files/176-06-2003.pdf

³⁸ Draft Luanda Convention, celým názvem Draft Convention on the Prevention and Suppression of Mercenarism. www1.umnd.edu/humanrts/instree/mercenaryconvention.html

³⁹ MILLIARD, Todd S.: Overcoming post-colonial myopia: a call to recognize and regulate private military companies, Judge Advocate General's Corps, US Army, 2003, dostupné na: http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/Military_Law_Review/pdf-files/176-06-2003.pdf

Z extenzivní formulace skutkové podstaty zločinu žoldněřství můžeme vyvozovat snahu o postižení celého řetězce velení v případě nasazení jednotek námezdních vojáků – podle tohoto návrhu úmluvy by kromě žoldněřů samotných bylo možné potrestat i organizaci či vládu, která je najala. Jedná se tak pravděpodobně o snahu představit řešení, které by komplexně pokrylo celou nežádoucí situaci; nejen skutečnost, že si určitý stát nebo organizace najme žoldněře, ale též legalizuje právní kroky proti tomuto státu či organizaci, aby si viník v budoucnu například nenajal žoldněře odjinud a ve své činnosti pokračoval.

Co do trestů, kterými by měli být žoldněři sankcionováni, je Návrh Úmluvy také poměrně strohý. Článek 4 upírá žoldněřům právo na status kombatanta či válečného zajatce. Tento prvek přetrvával ve všech ostatních příbuzných úmluvách až do dnešních dnů a právě v tomto Návrhu byl použit poprvé.⁴⁰ Návrh Úmluvy další sankce neuvádí. Nezbývá nám tak než předpokládat, že tresty by eventuálně byly v kompetenci vnitrostátních soudů, popřípadě nějakého mezinárodního ad hoc tribunálu, který by byl vytvořen pro proces s provinivším se státem či v případě například přesahu žoldněřských aktivit přes hranice více států.

Návrh Úmluvy z Luandy je důležitý z několika důvodů – zaprvé se jedná o první případ úsilí o řešení žoldněřství na regionální úrovni, a vlastně i celosvětově v takovémto rozsahu, byť návrh nakonec nebyl realizován. Zadruhé není sporu o tom, že africké státy, které prožily, a vlastně stále ještě zakoušely⁴¹ přítomnost námezdních válečníků na své území byly poměrně motivované navrhnout a vytvořit efektivní řešení a Návrh úmluvy z Luandy tak slouží jako poměrně unikátní vzhled do toho, za jak veliké nebezpečí byli žoldněři v této době v Africe považováni, což i sám text návrhu konstatuje slovy: *„Přesvědčení o potřebě v jednom textu kodifikovat a postupně vyvinout pravidla mezinárodního práva za účelem zabránění a potlačení*

---

⁴⁰ Předchozí Rezoluce VS OSN č. 2465 se otázce statusu potenciálního žoldněře coby válečného zajatce vůbec nevěnuje.

⁴¹ Roku 1976 stále ještě probíhala, byť v omezené intenzitě, dekolonizační válka v Angole.

žoldněřství...⁴²

2.3 Shrnutí období 1960-1977

V této kapitole byl shrnut vývoj faktické a právní situace během prvních událostí ve dvacátém století, které se významně dotýkaly otázky žoldněřství v mezinárodním právu. Presentovány byly události v Kongu, které se v šedesátých letech dvacátého století stalo prvním významných bojištěm, na kterém po druhé světové válce zasáhli do bojů námezdní vojáci. V důsledku těchto událostí pak na celosvětové i regionální mezinárodněprávní scéně došlo k určité reakci na nově se objevivší mezinárodněprávní fenomén. Právní nástroje se, jak poukázala kapitola o událostech v Katanze, ukázaly být z větší části neúčinné a vznikla tak potřeba nové mezinárodní úpravy. Valné shromáždění OSN určilo alespoň přibližný směr, kterým by se měla úprava ubírat, Soudní proces v Luandě a následná práce na Návrhu Úmluvy z Luandy byly prvním, byť nakonec neúspěšným pokusem o její vytvoření.

Absence příslušné mezinárodní úpravy nám brání v posouzení toho, zda aktéry popisovaných událostí můžeme klasifikovat jako žoldněře či nikoliv. Odpověď na otázku, zda je jedinec žoldněřem či nikoliv, byla zřejmě v této době posuzována skrze neprávní definici tohoto termínu, s orientací na nejvýraznější znaky, totiž cizí státní příslušnost námezdních vojáků a materiální odměnu, kterou za vedení boje pobírali.⁴³ Z retrospektivního hlediska můžeme pochopitelně tuto otázku posuzovat podle jednotlivých úmluv přijatých v sedmdesátých a osmdesátých letech, to nicméně bude záležitostí příslušných kapitol.

3 1977 – 1989

---

⁴² Draft Luanda Convention, celým názvem Draft Convention on the Prevention and Suppression of Mercenarism. www1.umnd.edu/humanrts/instree/mercenaryconvention.html

⁴³ Ta se pohybovala v řádu stovek amerických dolarů měsíčně. (HOARE, Mike, Congo Mercenary, Paladin Press, ISBN: 978-1581606393, 2008)

Zatímco předmětem předchozí kapitoly byly počátky právní úpravy žoldněřství, tato kapitola se věnuje dvanáctiletému období intenzivní legislativní činnosti; v relativně krátkém časovém úseku došlo ke vzniku tří zásadních mezinárodních úmluv. První z nich, Úmluva o potírání žoldněřství v Africe, je úmluvou pouze regionálního rozsahu. Zbylé dvě potom, Dodatkový protokol I k Ženevským Úmluvám a Mezinárodní úmluva proti získávání, používání, financování a výcviku žoldněřů, pak představují úpravu, jejichž zamýšlený rozsah je celosvětový.

3.1 Dodatkový protokol I

Dodatkový protokol I k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (dále jen Dodatkový protokol I) je dodatkovým protokolem, který doplňuje Ženevské úmluvy. Zatímco úmluvy samotné se otázkou žoldněřství nezabývají, Dodatkový protokol I obsahuje klíčový článek 47, který zní takto:

Článek 47. Žoldněři

1. *Žoldněř nemá právo na status kombatanta nebo v případě zajetí válečného zajatce.*
2. *Žoldněř je jakákoliv osoba, která:*
  - (a) *je účelově rekrutována v místě bojů nebo v zahraničí za účelem účasti v konfliktu;*
  - (b) *účastní se přímo bojů;*
  - (c) *je motivována k účasti v bojích především z touhy o vlastní obohacení a je jim Stranou účastníci se konfliktu přislíbena materiální kompenzace výrazně převyšující plat osob majících odpovídající hodnost a zaměření v armádě Strany;*
  - (d) *není občanem Stran účastníci se konfliktu ani obyvatel teritoria pod kontrolou Strany účastníci se konfliktu;*
  - (e) *není příslušníkem ozbrojených sil Strany účastníci se konfliktu; a*
  - (f) *nebyla vyslána Státem, který se konfliktu neúčastní v rámci své oficiální*

*služby jako člen ozbrojených sil.*⁴⁴

Tento článek, jako nástroj boje proti žoldnéřství, byl poprvé navržen nigerijskou delegací na diplomatické konferenci roku 1976, ačkoliv v poněkud jiném znění.⁴⁵ Přes nátlak ze strany především afrických států bylo ovšem pro shromážděné zástupce států poměrně složité dosáhnout přijatelné dohody na definici žoldnéře. Pracovní skupina, která se sestavením článku 47 zabývala, nakonec dosáhla kompromisu na konečném znění poté, co zástupci Nigérie překročili ke konzultacím s dalšími zúčastněnými delegacemi. I přesto ne všichni zástupci byli s výsledným textem spokojeni,⁴⁶ nicméně došlo ke shodě na tom, že schválené znění článku bylo pravděpodobně nejlepším možným kompromisem, kterého se dalo dosáhnout.⁴⁷

Někteří komentátoři⁴⁸ konstatují, že článek 47 byl nakonec do dodatkového protokolu začleněn za účelem uspokojení delegací afrických zemí a jeho definice je záměrně velice úzká, vzhledem k tomu, že podmínky odstavce 2) písmen a) až f) musí být splněny kumulativně, by bylo pro stát potenciálního žoldnéře zaměstnávající poměrně jednoduché definici obejít.⁴⁹ Milliard pak soudí, že znění Článku 47 pro svou absenci sankcí nepředstavuje ani toliko regulaci žoldnéřství, jako spíš jen doporučení se jej vyvarovat.

Určité nedostatky článku 47 můžeme pozorovat, pokud ho posuzujeme v kontextu zbytku Protokolu. Protože ačkoliv článek definuje žoldnéře, nestanoví za takovéto jednání v podstatě žádný postih, krom nepřiznání statusu kombatanta či

⁴⁴ ONDŘEJ, J., Potočný, M. *Obecné mezinárodní právo v dokumentech*. Vydání třetí. Praha: C.H.Beck, ISBN 978-80-7400-330-1, 2010

⁴⁵ Návrh se lišil především použitou definicí žoldnéře. Ta zněla takto: 1) Žoldněř, který se účastní ozbrojeného konfliktu ve smyslu Úmluv a tohoto Protokolu nemá nárok na status kombatanta či válečného zajatece. 2) Žoldněř je jakákoliv osoba, která není příslušníkem ozbrojených sil Strany konfliktu, je naverbována v zahraničí a je k boji nebo účasti na něm motivována především finanční kompenzací, odměnou, nebo jiným osobním ziskem. (Official records, 1979)

⁴⁶ Výhrady směřovaly především k tomu, že konečný text článku 47 nezakazuje státům výcvik, verbování či organizaci žoldněřských skupin, a nezakládá jim povinnost zakázat účast v žoldněřských skupinách svým občanům, což je motiv, který jsme mohli pozorovat u úmluv vzniklých v režii Organizace Africké Jednoty.

⁴⁷ Official records of the diplomatic conference on the reaffirmation and development of international humanitarian law applicable in armed conflicts, vol XV, dostupné na: www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pfd/RC-Records_Vol-17.pdf (1979)

⁴⁸ KALSHOVEN, F., Zegveld, L., *Constraints on the Waging of War*, ICRC, ISBN 2-88145-115-2, 2001

⁴⁹ Například začleněním žoldněřů do svých ozbrojených složek či udělením státního občanství.

válečného zajatce. Jenže tato skutečnost vychází najevo už ze srovnání s článkem 43, který definuje kombatanta jako příslušníka ozbrojených sil Strany konfliktu. V kontextu celého Dodatkového protokolu pak vyznívá odstavec 1) článku 47 jako do jisté míry redundantní.

I přesto, že nemají nárok na status válečného zajatce, jsou žoldníci definováni podle článku 47 stále chráněni ostatními ustanoveními Dodatkového protokolu I, zejména článkem 75, který jim garantuje základní záruky. Z dikce odstavců 1) a 2) tohoto článku tak vyplývá, že ani žoldník, kterému není přiznán status kombatanta či válečného zajatce nemůže být podroben mučení, trestu smrti, či dalšímu zacházení, které odstavec 2) zmiňuje. Z výše uvedeného tak vyplývá to, že žoldník v podstatě nemůže být za svoji aktivitu jako takovou potrestán na mezinárodní úrovni.⁵⁰ To by umožňovalo pouze navazující ustanovení vnitrostátního práva, popřípadě jiné mezinárodní smlouvy, kterou by byl daný stát vázán, což ostatně zmiňuje i oficiální záznam z průběhu jednání o znění Dodatkového Protokolu I.

Při hodnocení ustanovení Dodatkového protokolu I tak můžeme konstatovat následující: Článek 47 přinesl první mezinárodně uznávanou definici žoldníře, která je doposud platná a uznávaná. Nevyplývá z něj ovšem nijak, jak by mělo být postupováno, ať už na mezinárodní či národní úrovni, k omezení či eliminaci žoldněřské aktivity. Článek se nijak nezabývá otázkou subjektu, který žoldníře najímá, tím méně pak otázkou sankcionování takového subjektu, které by zabránilo najímání dalších žoldněřů v budoucnu. Dle mého názoru je tak faktický přínos článku především v tom, že identifikuje žoldněřství jako nežádoucí a vytváří mezinárodní rámec, či alespoň naznačuje směr pro vývoj národní a regionální legislativy.

Dodatkový protokol I doposud ratifikovalo 174 států. Chybí mezi nimi ovšem některé klíčové velmoci, či státy které jsou dlouhodobě účastníky přeshraničních konfliktů, například USA, Izrael, Írán a Indie⁵¹. I přesto, podpora tak velikého počtu států ukazuje přinejmenším to, že značná většina mezinárodního společenství uznala žoldněřství za nežádoucí jev, a bylo dosaženo široké shody na tom, jak má být pojem

---

⁵⁰ Pochopitelně může být činěn odpovědným za jiné činy, které v roli žoldníře spáchá, zabití nepřítele se tak například může posuzovat jako vražda.

⁵¹ Spojené státy Americké nicméně Protokol roku 1977 podepsaly, ale zatím neratifikovaly.

žoldněře vykládán.

3.1.1 problematické aspekty úpravy Dodatkového protokolu I

Při posuzování právní úpravy Dodatkového protokolu I nemůžeme přehlížet okolnosti, které provázely jeho vznik. Jak byl zmíněno výše, snahy o mezinárodněprávní úpravu žoldněřství se objevily až v reakci na rozsáhlou aktivitu námezdních vojáků v období dekolonizace. Tato skutečnost s sebou nese otázku, nakolik je vhodné, aby právní úprava, zamýšlená jako dlouhodobá, vznikala pod tlakem aktuálních událostí a do jisté míry narychlo. V důsledku toho, že operace námezdních vojáků na africkém kontinentu byly jednání o znění Dodatkového Protokolu I vzdáleny pouze několik let, byli zástupci afrických zemí v důsledku čerstvých vzpomínek zastánci velice tvrdého postupu.⁵² V takovéto atmosféře bylo v podstatě nemožné diskutovat o možnost legitimního či konstruktivního využití žoldněřů, které by mohlo představovat například doplnění pravidelných, avšak nezkušených armád čerstvě nezávislých států zkušeným personálem, či vytvoření mezinárodního mírového sboru.⁵³

Rezervovaný postoj ke Článku 47 zaujaly Spojené Státy Americké; Michael J. Matheson, tehdejší poradce na Ministerstvu zahraničních věcí, vyjádřil názor, že: Článek 47 je až příliš zatížen politickými faktory, které v mezinárodním humanitárním právu nemají místo. Spojené státy tak, na rozdíl od řady jiných států, nepovažují ustanovení Článku 47 za součást obyčejového mezinárodního práva.⁵⁴

⁵² Zástupce Nigérie se během jednání vyjádřil o žoldněřích jako o „obyčejných zločincích“, zástupce Zairu použil výraz „placení zabijáci“, a zástupce Lybie použil výraz „zločinci proti lidskosti“. (Official Records, 1979)

⁵³ MILLIARD, Todd S.: Overcoming post-colonial myopia: a call to recognize and regulate private military companies, Judge Advocate General's Corps, US Army, 2003, dostupné na: http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/Military_Law_Review/pdf-files/176-06-2003.pdf

⁵⁴ Mathesonova analýza byla podle dostupných zdrojů jediným oficiálním vyjádřením tehdejší

Reaganovy administrativy k Dodatkovému Protokolu I. (DUPUIS, Martin P., et al. "The Sixth Annual American Red Cross-Washington College of Law Conference on International Humanitarian Law: A Workshop on Customary International Law and the 1977 Protocols Additional to the 1949 Geneva Conventions." American University International Law Review 2, no. 2, 1987, dostupné na:

Mezinárodní obyčejové právo se ve vztahu k žoldnérům zabývá právě především ustaveními Dodatkového Protokolu I – pravidlo 108 jej výslovně zmiňuje.⁵⁵ Všeobecně akceptované stanovisko, že žoldnér nemá právo na status kombatanta, či válečného zajatce je pak rovněž zmiňováno v řadě vojenských manuálů. Podstatnou výjimkou je postoj právě Spojených států amerických, které prosazují přiznání tohoto statusu i žoldnérům.⁵⁶

Za účelem vyjasnění těchto rozporů (tedy především odmítavého postoje USA) se roku 1987 uskutečnila ve Washingtonu D.C. konference o vztahu obyčejového mezinárodního a práva a Dodatkových protokolů k Ženevským úmluvám. Konference v zásadě nepřinesla jakýkoliv posun; USA označily, prostřednictvím poradce ministerstva zahraničí, zařazení článku 47 za motivované především politicky, s poukazem na to, že role jednotlivce v ozbrojeném konfliktu by neměla ovlivnit humanitární záruky, které se naň vztahují. Poukázáno bylo rovněž na skutečnost, že zacházení jednotlivých států s domnělymi žoldněři se v jednotlivých případech výrazně odlišovalo, a o ustáleném obyčeji tak nelze hovořit.⁵⁷

Další komentátoři rovněž poukazovali na skutečnost, že dikce Článku 47 vytváří určité kastovníctví, privilegované vrstvy bojovníků (mezi které krom příslušníků pravidelných armád patří například i příslušníci nepravidelných jednotek, či partyzánů v souladu se Článkem 4 Třetí Ženevské úmluvy), kteří požívají výhod statusu kombatanta a válečného zajatce na rozdíl od jiných, například právě žoldnérů, kteří bojují v tom samém konfliktu, mnohdy tím samým způsobem.⁵⁸

<http://digitalcommons.wcl.american.edu/auilr/vol2/iss2/2/>

⁵⁵ Customary IHL, rule 108, ICRC, dostupné na: www.icrc.org/customary_ihl/eng/docs/v1_rul_rule108

⁵⁶ DUPUIS, Martin P., et al. "The Sixth Annual American Red Cross-Washington College of Law Conference on International Humanitarian Law: A Workshop on Customary International Law and the 1977 Protocols Additional to the 1949 Geneva Conventions." *American University International Law Review* 2, no. 2, 1987, dostupné na: <http://digitalcommons.wcl.american.edu/auilr/vol2/iss2/2/>

⁵⁷ DUPUIS, Martin P., et al. "The Sixth Annual American Red Cross-Washington College of Law Conference on International Humanitarian Law: A Workshop on Customary International Law and the 1977 Protocols Additional to the 1949 Geneva Conventions." *American University International Law Review* 2, no. 2, 1987, dostupné na: <http://digitalcommons.wcl.american.edu/auilr/vol2/iss2/2/>

⁵⁸ GOVERN, Kevin H.; Bales, Eric C.: Taking Shot at private military firms – International law misses its mark again, *Fordham International Law Journal*, vol. 32, issue 1, 2008, dostupné na: <http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2189&context=ilj>

Zcela samostatným problémem úpravy Dodatkového protokolu je skutečnost, která vyplývá už z jeho plného názvu - Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12. 8. 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů. Jeho ustanovení se tak týkají pouze případů, kde mezi sebou vedou konflikt alespoň dva rozdílné státy. Není tak možné použít tuto úpravu na případy vnitrostátních konfliktů, ať už jde o případ občanských válek, či jednorázových ozbrojených akcí, kterými jsou například převraty v politicky nestabilních státech. Zde se znovu projevuje zaměření této protižoldnéřské úpravy spíše na problematiku koloniálních válek, se kterou bezprostředně časově souvisí její vznik, než aby se jednalo o úpravu pokrývající všechny způsoby zapojení námezdních vojáků do ozbrojených konfliktů.

Na druhou stranu je třeba si klást otázku, nakolik může, vzhledem k mezinárodněprávní zásadě nevměšování, mezinárodní úprava žoldnéřství zasahovat do vnitrostátních záležitostí, či vnitrostátních právních řádů, byť za chvályhodným účelem.⁵⁹ Zejména pak ve výše uvedených mimořádných situacích, kdy je výkon státní moci často fakticky omezen a na některá území jsou dlouhodobě ovládána opozičními či vzbouřeneckými silami. Taková otázka už ovšem přesahuje rozsah této práce.

Většina výtek proti znění Článku 47 se tak dá shrnout do jednoho základního poznatku – a to že se jedná o úpravu poměrně kazuistickou, výrazně ovlivněnou bezprostředními událostmi, nezohledňující všechny aspekty nasazení námezdních vojáků. Za takové situace je tak na místě klást si otázku, zda se tato úprava, vzhledem k současnému způsobu vedení válek, stane v blízké budoucnosti obsoletní a bude nahrazena novějšími úpravami.

3.2 Úmluva o potírání žoldnéřství v Africe

Úmluva o potírání žoldnéřství v Africe⁶⁰ (dále jen jako Úmluva OAJ) byla druhým, a

⁵⁹Jak je uvedeno například i v rozsudku MSD ve věci USA vs. Nikaragua (Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 27. června 1986. Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), dostupné na: <http://www.icj-cij.org/docket/?sum=367&p1=3&p2=3&case=70&p3=5>)

⁶⁰ OAU Convention for the Elimination of Mercenarism in Africa, Libreville, 1977, dostupná na:

tentokrát realizovaným pokusem Organizace africké jednoty o vytvoření právně závazného dokumentu, který by poskytl prostředky k potlačení žoldněřství na africkém kontinentu. Byla podepsána 3. července 1977 v Libreville, což znamená jen necelý měsíc po podepsání Dodatkového protokolu I, se kterým používá téměř stejnou definici žoldněře. Jedná se zřejmě o pragmatický postup – kdy pokud bylo dosaženo široké shody na jedné definici, je pravděpodobné že na téměř totožné definici dojde ke shodě i nedlouho poté.

Jediným rozdílem v obou definicích je tak pasáž týkající se motivace žoldněře; zatímco Úmluva OAJ pouze vyžaduje, aby strana konfliktu nabídla žoldněři, či jeho zástupci materiální kompenzaci, rozuměj tedy plat či žold, definice Dodatkového protokolu I vyžaduje, aby tato slíbená a placená kompenzace podstatně převyšovala odměnu slíbenou a placenou komбатantům podobných hodností a funkcí v ozbrojených silách této strany⁶¹. Tato formulace může přinášet určité problémy. Předně, bude velice těžké dokazovat splnění této podmínky, a to i pomineme-li otázku výkladu pojmu „podstatně převyšovat“. Skutečná výše vyplácené kompenzace se dá snadno zamaskovat a důkazní situace bude velice složitá i v případě, že by vyšetřovaná strana poskytla plnou součinnost.

Dále je pak potřeba zvážit otázku, několik je právě skutečnost, že kompenzace vyplácená potenciálnímu žoldněři podstatně převyšuje kompenzaci vyplácenou komбатantovi podobné hodnosti a funkce, určující jako znak žoldněře. Argumentem pro může být tvrzení, že od žoldněře (jako od osoby, která bojovou činností živí) se očekává určitá míra zkušenosti či dovedností, které si tak vyžadují vyšší ocenění než odvedenec, či argument že tato vyšší odměna kompenzuje absenci vlastenecké či občanské povinnosti, a tedy očekávatelný menší zájem na konečném výsledku bojů.⁶²

Argumentem proti naopak může být konstatování, že právě vyplácením stejné

---

www.icrc.org/ihl/INTRO/485?OpenDocument

⁶¹ OAU Convention for the Elimination of Mercenarism in Africa, Libreville, 1977, dostupná na: www.icrc.org/ihl/INTRO/485?OpenDocument, srov. ONDŘEJ, J., Potočný, M. Obecné mezinárodní právo v dokumentech. Vydání třetí. Praha: C.H.Beck, ISBN 978-80-7400-330-1, 2010

⁶² KOFROŇ, Jan: Žoldněřství v Africe, PŘF UK, 2006

kompenzace jako příslušníkům vlastních pravidelných ozbrojených sil může dojít k účelovému obejití tohoto ustanovení. Zde se tak domnívám, že širší, a vlastně i jednodušší definice Úmluvy OAJ ve srovnání s definicí Dodatkového protokolu I lépe odpovídá potřebám snah o potlačení žoldnéřství.

Úmluva OAJ dále přebírá určitá ustanovení z Návrhu úmluvy z Luandy, rozebírané v kapitole 2.2.2. Definuje totiž žoldnéřství jako zločin, kterého se může dopustit jak jednotlivec, tak skupina, či stát, a to za stejných podmínek, jaké již byly uvedeny výše.

Zločinu žoldnéřství se dopustí jedinec, skupina či asociace, zástupce Státu či Stát samotný, který za účelem ozbrojeného boje proti právu národů na sebeurčení či proti územní celistvosti jiného Státu:

- a) Ukryje, zorganizuje, financuje, napomůže, vyzbrojí, vycvičí, podpoří, nebo jakýmkoliv způsobem zaměstná skupinu žoldnéřů.*
- b) Vstoupí, nebo se pokusí vstoupit do takovéto skupiny.*
- c) Dovolí, aby k činnostem podle písmene a) docházelo na jeho území, či na jiném území pod jeho kontrolou, anebo umožní přechod, přejezd, či jinou operaci výše zmíněných skupin.⁶³*

Úmluva zároveň stanoví odpovědnost nejen za žoldnéřství jako takové, ale i za veškeré činy, spáchané v souvislosti s ním. Státy dále zavazuje, aby aktivně bránily jak svým vlastním občanům, tak i cizincům ve výše zmíněných zločinech, stejně tak zakládá informační povinnost v případech, kdy se státy o žoldnéřské činnosti dozví.

Z hlediska mezinárodního práva nejproblematictější částí úmluvy je patrně ustanovení článku 7) o trestech – úmluva přikazuje státům trestat usvědčené žoldnéře těmi nejtvrďšími tresty, včetně trestu smrti, které jsou součástí právního řádu signatářských států. V tomto ohledu tato Úmluva koliduje s článkem 75 Dodatkového protokolu I, který trest smrti zapovídá.⁶⁴ Článek 7), který trestání žoldnéřů upravuje, je

⁶³ OAU Convention for the Elimination of Mercenarism in Africa, Libreville, 1977, dostupná na: www.icrc.org/ihl/INTRO/485?OpenDocument

⁶⁴ FALLAH, Katherine: Corporate actors: the legal status of mercenaries in armed conflicts; International

převzat z Návrhu Úmluvy z Luandy – i s přihlédnutím ke společenské a politické situaci v jaké tento Návrh vznikl, můžeme polemizovat o vhodnosti trestu smrti ve 21. století za jakýkoliv zločin, včetně válečného.

Úmluva dále zavazuje ve článku 8 státy k tomu, aby samy, v případě potřeby, potrestaly provinivší se osoby nacházející se na jejich území, pokud tyto osoby nevydá podle dalších ustanovení této Úmluvy, do státu, proti kterému byl zločin spáchán. Tato formulace je v určitém nesouladu s článkem 9, který v bodě 5 stanoví, že za zainteresovaný na tom kterém případě žoldněřství je považován takový členský stát Organizace Africké Jednoty, s jehož územím nebo zájmy je tento zločin spojen. Což praxi pochopitelně může být více než jeden stát, nicméně příslušným státem pro vydání a tedy i souzení pachatele je ten, proti kterému byl zločin spáchán. Případ, kdy by se jednalo o více států, Úmluva neupravuje.⁶⁵

Úmluvu OAJ tak můžeme do jisté míry chápat jako určitou obsahovou syntézu dvou dokumentů vzniklých dříve – Návrhu úmluvy z Luandy a Dodatkového Protokolu I.

Úmluva vstoupila v účinnost 22. dubna 1985 a účinná je do dnešních dnů – pod záštitou Africké Unie, která vznikla transformací Organizace Africké Jednoty. Zatím ji ratifikovalo celkem třicet afrických států, což je více než polovina z jejich 54 členů.

3.2.1 problematické aspekty úpravy Úmluvy OAJ

Pro posouzení toho, nakolik efektivně může Úmluva OAJ přispět k eliminaci žoldněřství v regionu budou nyní přiblíženy problematické aspekty její úpravy. Předtím je ovšem nutno položit si otázku, co je vlastně účelem protizoldněřské právní úpravy? Samozřejmě odpověď je taková, že jí je eliminace činnosti žoldněřů, nicméně co je

---

review of the Red Cross, vol. 88, 2006, dostupné na:
www.icrc.org/eng/resources/documents/article/review/review-863-p599.htm

⁶⁵ Například v případě dlouhotrvajícího vojenského tažení, při kterém by žoldněři překročili hranice několika státních území.

účelem eliminace žoldnéřské činnosti? Odpověď nám dává preambule Úmluvy OAJ. V ní signatářské státy vyjadřují obavu o nezávislost, suverenitu, teritoriální celistvost a harmonický rozvoj signatářských států, stejně tak o právo na svobodu a nezávislost afrických národů. Tyto hodnoty jsou tak podle preambule Úmluvy OAJ ohroženy činností žoldnéřů. Tato základní myšlenka se pak odráží v ustanovení Článku 1 bod 2, kde je spáchání zločinu žoldněřství mimo jiné podmíněno snahou o narušení územní celistvosti či stability státu, či práva národů na sebeurčení. Samotná skutečnost, že osoba splňuje definici žoldněře podle Článku 1 bod 1, nezakládá podle Úmluvy OAJ žádnou trestněprávní odpovědnost, nejedná se tak podle úmluvy o zločin. Úmluva tak vlastně nepostihuje situaci, kdy by byli žoldněři najati vládou signatářského státu, aby vedli například protipovstalecké bojové operace, či jinou bojovou činnost ve prospěch státu, popřípadě ve prospěch hodnot, které jsou v preambuli označeny za ohrožené.⁶⁶ Z takového případu by bylo zřejmé, že účelem této úmluvy není primárně potlačení žoldněřství jako takového, ale spíše ochrana signatářských států před tou činností žoldněřů, která by proti těmto státům směřovala.

Stejně tak může dojít k opačné situaci; námezdní voják, který nemůže být podle úmluvy definován jako žoldněř, ať už proto, že se neúčastní přímo bojů a plní jen nebojové úkoly, či není motivován soukromým ziskem, se stále může dopustit zločinu žoldněřství.⁶⁷

Milliard (2003) zde vidí největší nedostatek této úpravy, která byla z velké části v okamžiku svého vzniku zaměřená na jeden soudní proces se skupinou „dobrodruhů během koloniální války“⁶⁸, ve které se logicky musí objevit nedostatky, jakmile se koloniální říše rozpadnou a většina států už dosáhla své nezávislosti. Vyslovuje tak obavu, že tato úprava je až příliš zaměřená na politizaci a demonizaci určitého segmentu

⁶⁶ Domnívám se, že argument, že v takovém případě by se jednalo o příslušníky ozbrojených sil strany konfliktu, a tím pádem by se nejednalo o žoldněře, nemůže vždy obstát. Zejména pokud by nedošlo k začlenění žoldněřů do oficiálních struktur ozbrojených sil, či v případě že by žoldněři působili zcela autonomně a bez přímého spojení se zástupci najímajícího státu, což je v případě činnosti námezdních vojáků poměrně běžnou praxí.

⁶⁷ Zločinu žoldněřství se dopustí například tím, že se do žoldněřské skupiny pokusí neúspěšně vstoupit.

⁶⁸ MILLIARD, Todd S.: *Overcoming post-colonial myopia: a call to recognize and regulate private military companies*, Judge Advocate General's Corps, US Army, 2003, dostupné na: http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/Military_Law_Review/pdf-files/176-06-2003.pdf

žoldněřských aktivit a nedokázala se tak zaměřit na další možnosti využití žoldněřů v budoucnosti.

V současnosti, kdy je otázka dekolonizace záležitostí minulosti se tak snadno úprava Úmluvy OAJ může ukázat neaktuální, či účelově protikoloniální. Pro její lepší přizpůsobení moderní době by tak bylo vhodné uvažovat zaprvé o redefinici hodnot, které má Úmluva ochraňovat, zadruhé pak těmto hodnotám definici žoldněřství přizpůsobit.⁶⁹

3.3 Případ Seychely

Pokus o vojenský převrat na Seychelském souostroví představuje událost v mnoha ohledech specifickou. Předně šlo o do té doby velice neobvyklou situaci, kdy námezdní vojáci nepředstavovali doplnění již existujících bojujících sil, jak tomu bylo v případech událostí v Kongu či Angole, nýbrž se jednalo o jednorázovou bojovou akci. Zadruhé, šlo o první případ, kdy byli muži, označovaní za žoldněře, postaveni před soud právního státu. Zatřetí je tento případ vhodný po ilustraci toho, na jaké limity naráží aplikace výše uvedených úmluv.

V listopadu 1981 se přes čtyřicet námezdních vojáků se pokusilo svrhnout socialistického prezidenta Reného ve prospěch jeho dříve sesazeného předchůdce Jamese Manchama. Pokus o převrat nicméně skončil neúspěchem; akce byla nešťastnou náhodou prozrazena dříve než začala, a po krátké přestřelce a několik hodin trvajícím vyjednávání se zmocnili letadla Air India, které se právě chystalo k odletu a uprchli do Jihoafrické republiky. Na Seychelách zůstalo šest mužů a jedna žena, kteří přiletěli již dříve a sloužili jako průzkumný předvoj. Ti byli zatčeni seychelskými úřady a odsouzeni na Seychelách pro pokus o státní převrat, nicméně ještě před výkonem trestu byli vydáni zpět do JAR za finanční kompenzaci v řádech milionů amerických dolarů.⁷⁰

⁶⁹ O jaké hodnoty by se mělo jednat je samozřejmě otázkou pro širší diskusi. Je možné uvažovat o orientaci na hodnoty, které jsou ohrožovány aktuálním děním na africkém kontinentu, popřípadě na univerzální hodnoty mezinárodního humanitárního práva.

⁷⁰ ELLIS, Stephen: Africa and international corruption: The strange face of South Africa and the Seychelles, African Affairs 95, 1996, dostupné na: <http://seychellesmonitor.org/StrangeCase.pdf>

Námezdní vojáci byli okamžitě po přistání v Pretorii zatčeni jihoafrickými úřady. Nebyli nicméně souzeni za své činy na území Seychel, nýbrž pouze za porušení jihoafrického zákona o civilním letectví z roku 1972.⁷¹

Jihoafrická republika nebyla roku 1981 členem Organizace Africké Jednoty, tudíž ani signatářským státem Úmluvy OAJ, která nadto ještě nebyla v účinnosti. Postup podle ustanovení této úmluvy tak v nepřipadal v úvahu.

Tento případ ovšem ilustruje, nakolik úzké je zaměření obou výše zmíněných dokumentů, jak Úmluvy OAJ, tak Článku 47 Dodatkového protokolu I, vzhledem k formám, v jakých se námezdní válečnictví objevuje a objevovalo.

Úmluva OAJ svými ustanoveními směřuje k ochraně signatářských států před takovou aktivitou žoldnérů, která směřuje zejména proti nezávislosti těchto států a právu jejich národů na sebeurčení. Jedná se tedy o úpravu pro potřeby koloniální války, respektive války proti cizí mocnosti. To vyplývá již z její preambule, která poukazuje na boj proti „koloniální a rasistické nadvládě“, či z definice žoldnéřství v Článku 1 bod 2, kde je výslovně zmíněna pouze „územní celistvost a stabilita procesu sebeurčení“.⁷² Tomu ovšem tento případ neodpovídá – cílem převratu nebylo potlačení práva na sebeurčení či územní integrita Seychel, stejně tak převrat neprobíhal ve prospěch cizí koloniální mocnosti, nýbrž dříve legitimně zvolené vlády. Spáchání zločinu žoldnéřství v tomto případě je tak přinejmenším sporné. Úprava úmluvy OAJ tak pokrývá jen určitou část otázky nasazení námezdních vojáků, a to ještě takovou, která s postupujícím časem nepředstavuje, a pravděpodobně ani v dohledné budoucnosti nebude představovat, hrozbu natolik aktuální a rozsáhlou, jako využití námezdních vojáků v občanských válkách či mezistátních sporech mezi signatářskými státy samotnými.

Úprava Dodatkového protokolu I se na tento případ rovněž nevztahuje. Jak napovídá již jeho celý název - Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12. 8. 1949

---

⁷¹ Civil Aviations Offences Act (1972). Velitel akce byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce deseti let, po třech letech byl v tichosti propuštěn. Ostatní obžalovaní byli odsouzeni k nižším trestům, či zproštěni obžaloby. (HOARE, Mike, *The Seychelles Affair*, Paladin Press, ISBN 989-1-58160-657-7, 2008)

⁷² OAU Convention for the Elimination of Mercenarism in Africa, Libreville, 1977, dostupná na: www.icrc.org/ihl/INTRO/485?OpenDocument

o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů – protokol se vztahuje pouze na mezinárodní ozbrojené konflikty. Jedná se tedy o otázku definice mezinárodního ozbrojeného konfliktu.⁷³ Společné ustanovení článku 2 k Ženevským Úmluvám z roku 1949 týkající se mezinárodních ozbrojených konfliktů definuje mezinárodní ozbrojený konflikt buďto jako všechny případy vyhlášené války mezi dvěma či více smluvními státy, anebo případy jiného ozbrojeného konfliktu mezi nimi, pokud válka nebyla vyhlášena.⁷⁴ Stejně tak se jedná i o případy částečné nebo úplně okupace území jednoho ze smluvních států a to i v případě, kdy se okupace nesetkala s ozbrojeným odporem.

Odlišnou definici pak nabídl Mezinárodní Trestní Tribunal pro bývalou Jugoslávii, který v případě Tadić konstatoval, že o ozbrojený konflikt jde vždy v případě, kdy dojde k použití ozbrojené síly mezi státy.⁷⁵

Ať už se přikloníme k jakékoliv definici, je očividné, že mezinárodní ozbrojený konflikt vyžaduje, aby do něj byl přímo zapojen více než jeden stát. Pokus o převrat na Seychelských ostrovech tak nepochybně mezinárodní konflikt nepředstavoval. Přestože námezdní ozbrojené síly vstoupily na území Seychel ze zahraničí, jejich činnost byla vedena ve prospěch demokraticky zvolené vlády státu, kde k pokusu o převrat došlo, byť vlády exilové. Tento prvek opět poukazuje na jistou fixaci této úpravy pouze na určitý typ ozbrojeného konfliktu, a sice konflikt mezi suverénními státy. Vnitrostátní konflikt, kterým byla, krom tohoto případu například i v kapitole 2.1 rozpracovaná Konžská krize tak zůstává oblastí neupravenou.

3.4 Úmluva OSN z roku 1989

Mezinárodní úmluva proti najímání, používání, financování a výcviku žoldnéřů z roku 1989, (dále jen jako Úmluva OSN) byla vyhlášena Valným shromážděním

---

⁷³ ONDŘEJ, J., Potočný, M. Obecné mezinárodní právo v dokumentech. Vydání třetí. Praha: C.H.Beck, ISBN 978-80-7400-330-1, 2010

⁷⁴ The Geneva Conventions of 12 August 1949, Commentary, dostupné na: http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/GC_1949-II.pdf

⁷⁵ Rozsudek mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, ICTY, Prokurátor v. Duško Tadić, IT-94-1-A, 1999, dostupné na: <http://www.icty.org/case/tadic/4>

Organizace spojených národů jako rezoluce číslo 44/34.⁷⁶ Práce na této úmluvě však začaly už roku 1980, kdy rezoluce Valného shromáždění OSN 35/48⁷⁷ ustanovila ad hoc komisi, která měla připravit návrh Mezinárodní úmluvy, která by byla samostatným dokumentem, navrhuující efektivní prostředky k zabránění verbování, výcviku a financování žoldnéřů. Má tedy představovat právní nástroj schopný zabránit verbování žoldnéřů efektivněji než dříve přijatý Dodatkový protokol I. Členy komise byli ustanoveni zástupci celkem 37 států. Valné shromáždění v této rezoluci vyzdvihlo principy svrchované rovnosti, politické nezávislosti, územní celistvosti států a práva států na sebeurčení.⁷⁸ Stejně tak se odvolávalo na celou řadu svých předchozích rezolucí, i rezoluce Rady Bezpečnosti č. 405a 419⁷⁹, ve kterých Rada odsoudila používání žoldnéřů proti rozvojovým zemím a národně osvobozeneckým hnutím.

Samotná Úmluva OSN, podobně jako jí předcházející Úmluva OAJ, označuje žoldněřství za zločin. Zároveň, oproti znění Dodatkového protokolu I používá rozšířenou definici, rozdělenou do dvou částí, jedná se tak o jakousi hybridní definici.⁸⁰

První část je v podstatě přejatá z definice článku 47 Dodatkového protokolu I; s výjimkou jedné podmínky, a to sice požadavku, aby se jedinec aktivně zúčastnil boje. Z toho tak vyplývá, že k uznání jedince za žoldněře stačí již to, že je za účelem vedení ozbrojeného boje naverbován a nemusí do něj později ve skutečnosti zasáhnout. Mnohem významnější skutečností je ovšem to, že na rozdíl od Dodatkového protokolu I, není působnost Úmluvy OSN omezena pouze na mezinárodní konflikty. To představuje podstatné rozšíření počtu situací, které mezinárodní legislativa pokrývá, příkladem za všechny budiž pokus o převrat na Seychelských ostrovech, rozebraný v

⁷⁶ International Convention against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries, 1989, A/RES/44/34, dostupná na: <http://www.un.org/documents/ga/res/44/a44r034.htm>

⁷⁷ Drafting of an International Convention against the recruitment, use, financing and training of mercenaries, 1980, A/RES/35/48, dostupné na: <http://www.worldlii.org/int/other/UNGARsn/1980/57.pdf>

⁷⁸ Zejména ve zdůrazňování práva národů na sebeurčení můžeme pozorovat přetrvávající, byť slábnoucí tendenci nahlížet na problematiku žoldněřství jako na relikv kolonialismu.

⁷⁹ UN Security Council, *Resolution 405 (1977) Adopted by the Security Council at its 2005th meeting, on 14 April 1977*, 14 April 1977, S/RES/405 (1977); UN Security Council, *Resolution 419 (1977)*, Adopted by the Security Council at its 2049th meeting without a vote, on 24 November 1977, S/RES/419 (1977)

⁸⁰ MILLIARD, Todd S.: *Overcoming post-colonial myopia: a call to recognize and regulate private military companies*, Judge Advocate General's Corps, US Army, 2003, dostupné na: http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/Military_Law_Review/pdf-files/176-06-2003.pdf

předchozí kapitole, na který by se tak tato úmluva mohla aplikovat.

Druhá část definice nicméně rozšiřuje pojem žoldněř ještě více:

2. *Žoldněřem je také jakákoliv osoba, která v jakékoliv jiné situaci (tedy mimo ozbrojený konflikt):*

a) Je účelově rekrutována v místě bojů či v zahraničí za účelem účasti v aktu vzájemného násilí za účelem:

i) Svržení vlády, či jiného podrytí ústavního řádu státu; nebo

ii) podrytí územní celistvosti státu.

b) Je motivována k účasti v tomto především z touhy po významném osobním zisku a je jí slíbena finanční, nebo jiná materiální kompenzace.

c) Není státním příslušníkem, ani obyvatelem státu, proti kterému tento čin směřuje.

d) Nebyla vyslána státem v rámci oficiálních povinností.

e) Není příslušníkem ozbrojených sil státu, na jehož území se čin odehrává.⁸¹

Je tedy zřejmé, že Úmluva OSN rozšiřuje okruh osob, které mohou být za žoldněře označeny. Nemusí se již dokazovat přímé zapojení osoby do bojové činnosti a zároveň je možné použít alternativní definici. Zatímco Úmluva OAJ zakazuje aktivní násilí proti procesu sebeurčení, Úmluva OSN pouze přikazuje státům, aby do tohoto procesu prostřednictvím najímání, financování a výcviku žoldněřů nezasahovaly.

Úmluva OSN se, stejně jako všechny předchozí dokumenty, také zabývá otázkou motivace žoldněře. Na rozdíl od předešlých úmluv nevyžaduje, aby slíbená finanční odměna pro žoldněře byla „výrazně převyšující plat osob majících odpovídající hodnotu a zaměření“ nicméně se spokojí s prostým konstatováním, že je určitá materiální

---

⁸¹ International Convention against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries, 1989, A/RES/44/34, dostupná na: <http://www.un.org/documents/ga/res/44/a44r034.htm>

kompenzace slíbená.⁸² Skutečnost, že žoldněř typicky bojuje (a zabíjí) pro peníze je jeho pravděpodobně nejvýraznějším a nejsnáze rozeznatelným znakem. Jenomže to v současnosti, i do budoucna vytváří značný důkazní problém pro případnou obžalobu.⁸³

Úmluva OSN má ovšem přínos i v dalších oblastech; jednou z nich je článek 2, který najímání, užívání, financování, nebo výcvik žoldněřů označuje za přestupek ve smyslu Úmluvy. Tím sanuje nedostatek Dodatkového protokolu I, který žádnou takovou sankci případného najímatele žoldněřů nezakotvuje.

Motiv přímého zapojení se do bojové činnosti ovšem není zcela pominut; ve článku 3 se stanoví, že žoldněř, tedy osoba odpovídající definici podle Článku 1, se dopustí přestupku ve smyslu Úmluvy až tím, že se přímo zapojí do bojové činnosti. Úmluva OSN tak nepovažuje samotnou skutečnost, že je osoba žoldněřem, tedy že pouze formálně naplňuje definici, za přestupek. Zde tak můžeme konstatovat rozdíl od Úmluvy OAJ, které stanoví přesný opak.

Úmluva OSN ve svých dalších ustanoveních zavazuje státy k tomu, že se samy na verbování, výcviku či financování žoldněřů nebudou podílet, stejně tak ze znění článku 5 ovšem pro tyto státy vyplývá povinnost toto jednání zakázat, ale dokonce mu i bránit.⁸⁴ Odstavec 3 téhož článku se potom vyjadřuje k trestům – sice státům nepřikazuje, jaké tresty mají být provinivším se žoldněřům ukládány, nicméně apeluje na to, aby: „...přestupky v této Úmluvě stanovené byly trestány přiměřenými sankcemi vzhledem k závažné povaze těchto přestupků.“

Další podstatnou odlišností od dříve vzniklých dokumentů je jeden poměrně podstatný detail. Dříve vzniklá úmluva OAJ totiž zakazuje najímání žoldněřů a jejich použití proti právu národa na sebeurčení, ovšem nezakazuje najmutí žoldněřů ve prospěch tohoto práva – v situaci, kdy by to národním zájmům afrického státu

⁸² Povšimněme si prosím, že ač bod 2b druhé části definice podle Úmluvy OSN mluví o „touze po významném osobním obohacení“, tak ve druhé alinei konstatuje, že stačí pouze příslib materiální kompenzace bez ohledu na to, jak je taková kompenzace vysoká, či byla-li ve skutečnosti vyplacena.

⁸³ MILLIARD, Todd S.: Overcoming post-colonial myopia: a call to recognize and regulate private military companies, Judge Advocate General's Corps, US Army, 2003, dostupné na: http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/Military_Law_Review/pdf-files/176-06-2003.pdf

⁸⁴ MILLIARD, Todd S.: Overcoming post-colonial myopia: a call to recognize and regulate private military companies, Judge Advocate General's Corps, US Army, 2003, dostupné na: http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/Military_Law_Review/pdf-files/176-06-2003.pdf

vyhovovalo. Úmluva OSN ovšem zakazuje najímání žoldnéřů i státům a to za jakýmkoliv účelem. Tento rozdílný přístup tak vytvořil zajímavý paradox – právě africké státy, které byly největšími iniciátory vzniku mezinárodněprávní úpravy žoldnéřství se tak ocitly v situaci, kdy samy z platné úpravy vlastně nemohou benefitovat – což také mohlo ovlivnit počet afrických států, které k této úmluvě nakonec přistoupily. Ze šestice států, které vznik této úmluvy urgovaly, jí ratifikoval pouze Kamerun⁸⁵. Dalších několik afrických států k úmluvě sice přistoupilo, ale hned dva z nich (Angola a Demokratická republika Kongo) potom žoldnéře najímaly během konfliktů na vlastním území v devadesátých letech.

Článek 19 Úmluvy OSN podmiňuje účinnost dokumentu ratifikací dvaadvaceti států. 20. září 2001 přistoupila jako 22. stát Kostarika a tím vstoupila Úmluva v účinnost. K dnešními dni ratifikovalo Úmluvu 33 států, mezi nimi ovšem není žádný z pěti stálých členů Rady bezpečnosti OSN, stejně tak ani Česká republika.

Jak tedy Úmluvu OSN proti získávání, financování, užívání a výcviku žoldnéřů zhodnotit? Nepochybně můžeme pozitivně hodnotit změnu a rozšíření definice žoldnéře, jakož i zavedení ustanovení o sankcích, třebaže jsou poněkud neurčité. Definice nicméně, i přes své rozšíření, je stále poměrně přísná a možnosti usvědčení žoldnéřů jsou tak stále relativně nízké. Skutečným problémem úmluvy je nicméně počet signatářů. Trvalo dvanáct let, než úmluva vůbec vstoupila v účinnost a v současné době je jejími signatáři méně než pětina států celého světa. Tento vývoj může vést k otázce, zda státy, pro které je otázka žoldnéřství, ať už vzhledem k jejich historii, nebo geopolitické situaci aktuální, mají skutečně zájem na potlačení žoldnéřství v celém rozsahu jeho výskytu, za všech situací a okolností, anebo pouze v případech, kdy to vyhovuje jejich aktuálním zájmům.

3.5 shrnutí 1977 – 1989

Období, které tvoří předmět této kapitoly, přineslo hned tři svébytné mezinárodněprávní

---

⁸⁵ Těmi státy byly Angola, Kongo-Brazzaville, Demokratická republika Kongo, Kamerun, Maroko a Nigérie.

dokumenty upravující žoldnéřství. Přesto ovšem musíme konstatovat několik skutečností – zaprvé, že tyto tři mezinárodní úpravy v poměrně značné míře čerpají svou náplň navzájem jedna od druhé, kdy používají velice podobné definice a normy, či je rovnou přejímají v plném znění. Nepředstavují tak natolik bohatý materiál k legislativnímu bádání, jak by se mohlo na první pohled zdát. Zadruhé vyvstává otázka, nakolik jsou tyto úmluvy v praxi použitelné, především pro jejich mnohdy úzkou působnost, poměrně restriktivní definici žoldnéřství, nebo nepříliš veliký počet signatářů. Třetí problém pak představuje zaměření těchto úmluv především na aspekty konfliktů typických pouze pro období koloniálních válek. Tato úprava tak může v budoucích letech snadno zastarat.

4 Vývoj po roce 1989 do současnosti

Pro vývoj relevantní právní úpravy po roce 1989 je nutné se seznámit se souvislostmi, které ovlivňují aktuální podobu námezdního válečnictví. Roku 1989 došlo k pádu železné opony a konec studené války, což vedlo mimo jiné i ke změně toho, jakým způsobem světové velmoci zasahují do lokálních konfliktů.⁸⁶ Spolu s tím došlo i k proměně námezdního válečnictví. Například situace během Konžské krize, kdy Spojené státy americké nepřímo financovaly námezdní vojáky na straně vládních vojsk proti Sovětským svazem podporovaným instruktorům na straně druhé, se po pádu železné opony v podstatě nemohla v takovéto podobě opakovat. Rozsáhlé nasazení žoldnéřů či námezdních vojáků nad rámec jednorázové operace vyžaduje značné finanční prostředky, čímž je dispozice kvalitní námezdní bojovou silou omezena na ekonomicky silné subjekty, ať už se jedná o státy, mezistátní organizace, nebo právnické osoby soukromého práva.

Zároveň s tím dochází také k proměně způsobu, jakým fungují pravidelné ozbrojené síly ve světě. V průběhu dvacátého a na začátku jednadvacátého století začíná

---

⁸⁶ KINSEY, Christopher, « International Law and the Control of Mercenaries and Private Military Companies », Cultures & Conflits [En ligne], English documents, mis en ligne le 26 juin 2008, consulté le 11 mai 2014 dostupné na <http://conflits.revues.org/11502>

být v mnoha případech systém branecké armády, kdy je malý profesionální základ kariérních vojáků (zpravidla důstojníků) doplňován civilními odvedenci, nahrazován systémem plně profesionální armády. Tato skutečnost pro naši práci začíná být významná v okamžiku, kdy si uvědomíme dopady, které to může mít pro pojem žoldnéřství.

Protože i pokud odhlédneme od mezinárodních dohod v této práci prezentovaných, je bezpochyby nejvýraznějším znakem žoldnéře skutečnost, že je k boji motivován peněžní (či obdobnou) odměnou.⁸⁷ V protikladu potom stojí voják jako příslušník pravidelných ozbrojených sil, který se účastní boje na základě občanské povinnosti. Profesionalizace armád ovšem toto dělení, byť zde zjednodušené, narušila. Kariéra profesionálního vojáka představuje stabilní zdroj příjmu či sociálních benefitů, které mohou být v mnoha případech hlavní motivací jedince ke vstupu do armády.⁸⁸ Za této situace se koncepty žoldnéře bojujícího za finanční odměnu, a vojáka, bojujícího (či přinejmenším alespoň ochotného bojovat) především za mzdu, začínají sblížovat.

Konflikty přelomu dvacátého a jednadvacátého století se co do zapojení námezdní bojové síly do jisté míry diferencovaly. Na jedné straně docházelo v různých konfliktech k situacím, kdy se do boje údajně zapojovaly osoby označené za žoldnéře. Byly to například případy války mezi Eritreou a Etiopií, války na Balkánském poloostrově v 90. letech 20. století, či nedávno proběhlý konflikt v Libyi. V těchto případech se ovšem jedná o situace, kdy je zapojení žoldnéřů do konfliktu velice těžko prokazatelné. Informace jsou kusé a zatím, vzhledem k tomu že tyto konflikty proběhly relativně nedávno, nepříliš zpracované, zřídka tak zatím poskytují oporu pro seriózní závěry.

Na druhé straně pak dochází k častějšímu nasazování námezdní bojové síly ve

---

⁸⁷ MILLIARD, Todd S.: Overcoming post-colonial myopia: a call to recognize and regulate private military companies, Judge Advocate General's Corps, US Army, 2003, dostupné na: http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/Military_Law_Review/pdf-files/176-06-2003.pdf

⁸⁸FALLAH, Katherine: Corporate actors: the legal status of mercenaries in armed conflicts; International review of the Red Cross, vol. 88, 2006, dostupné na: www.icrc.org/eng/resources/documents/article/review/review-863-p599.htm ; též KULÍŠEK, Jaroslav, Soukromé vojenské společnosti, Vojenské rozhledy 2/2011, dostupné na: <http://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie/soukrome-vojenske-spolecnosti>

formě soukromých vojenských společností. Během občanské války v Sierra Leone byla tamní vládou najata společnost Executive Outcomes, živnou půdu pro nasazení soukromých vojenských společností představují i asymetrické konflikty v Afghánistánu či Iráku.

Na půdě OSN pak dochází ke vzniku stálých orgánů se zaměřením na oblast žoldnéřství a soukromých vojenských společností, které mají situaci průběžně monitorovat a vyhodnocovat. Ty jsou prezentovány v následujících kapitolách.

4.1 Stálé orgány OSN

Od roku 1987 až dodnes se Rada OSN pro lidská práva⁸⁹ zabývá otázkou žoldnéřství ve světě prostřednictvím speciálně zřízeného orgánu. Tím byl nejprve Zvláštní zpravodaj pro používání žoldnéřů jako prostředku porušování lidských práv a narušování výkonu práva národů na sebeurčení (dále jen Zvláštní zpravodaj), na jehož mandát v roce 2005 navázala Pracovní skupina pro používání žoldnéřů jako prostředku porušování lidských práv a narušování výkonu práva národů na sebeurčení. (Dále jen Pracovní skupina).

4.1.1 Zvláštní zpravodaj pro používání žoldnéřů

Výraz „*používání žoldnéřů jako prostředku porušování lidských práv a narušování výkonu práva národů na sebeurčení*.“ se poprvé objevuje v rezoluci Hospodářské a sociální rady OSN č. 1986/43.⁹⁰ Tato rezoluce, která tedy vznikla ještě v době, kdy se Úmluva OSN stále ještě formovala, poprvé vznesla požadavek na ustanovení Zvláštního zpravodaje, který se bude otázkou žoldnéřství věnovat. Ten byl následně ustanoven

---

⁸⁹ Před rokem 2006 jako Komise pro lidská práva.

⁹⁰ Use of mercenaries as a means to violate human rights and to impede the exercise of the rights of peoples to self-determination, 1986, A/RES/41/102, dostupné na: <http://www.un.org/documents/ga/res/41/a41r102.htm>

rezolucí Komise pro lidská práva č. 1987/16.⁹¹ Ta konstatovala, že „*aktivita žoldníků jsou v rozporu se základními principy mezinárodního práva*“ a ustanovila Zvláštního zpravodaje pro používání žoldníků s původně jednoročním mandátem; ten byl ovšem periodicky obnovován až do roku 2005. Zpravodaj každoročně podával zprávy o své činnosti Komisi. Ustavení Zvláštního zpravodaje představuje vznik prvního stálého orgánu, zaměřeného výhradně na činnost žoldníků.

Prvním držitelem mandátu byl až do roku 2003 Peruánek Enrique Bernales Ballesteros, který se po dobu svého mandátu věnoval studiu žoldnictví v řadě zemí významných pro tuto tematiku.⁹² V souvislosti s rozvojem činnosti Soukromých vojenských společností navrhnul Ballesteros upravit definici žoldníka tak, aby Úmluvu OSN proti získávání, používání, financování a výcviku žoldníků aktualizoval pro potřeby 21. století.⁹³ Ve své zprávě především poukazuje na použití kumulativních podmínek v mezinárodně uznávaných definicích a tím pádem složitost usvědčování žoldníků.⁹⁴ Návrhy nicméně nebyly nijak reflektovány. Později byla proto navržena nová definice, ve zprávě z 24. prosince 2003⁹⁵. Zvláštní zpravodaj v této zprávě konstatoval celou řadu skutečností, které jím navrhovanou podobu definice ovlivňovaly. Zejména se jednalo o tyto skutečnosti:

Zpráva tvrdí, že žoldnická aktivita nabírá na síle v důsledku nedostatečné právní regulace.⁹⁶ Stejně tak poukazuje na to, že žoldnictví nebylo přičítáno provinivším se jinými zločiny ani jako přitěžující okolnost, jinými slovy tak

---

⁹¹ Use of mercenaries as a means to violate human rights and to impede the exercise of the right of peoples to self-determination, 1987, A/RES/42/96, dostupné na: <http://www.un.org/documents/ga/res/42/a42r096.htm>

⁹² ÖZDEN, Melik, Mercenaries, mercenarism and Human rights, Part of the series on the human rights programme, CETIM, 2010, dostupné na: http://cetim.ch/en/publications_cahiers.php

⁹³ Ve výroční zprávě z 29. listopadu 2002 (E/CN.4/2003/16), dostupné na: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G02/157/05/PDF/G0215705.pdf?OpenElement>

⁹⁴ Což je motiv, který otázku žoldnictví na mezinárodní scéně provází dlouhodobě a opakovaně.

⁹⁵ UN Commission on Human Rights, Report on the sixtieth session, E/CN.4/2004/15, dostupné na: <http://www.un.org/en/terrorism/pdfs/2/G0414734.pdf>

⁹⁶ Počítáme-li mezi žoldnickou aktivitu v tomto případě také soukromé vojenské a bezpečnostní společnosti, což dikci zprávy odpovídá, můžeme si všimnout, že zisk Soukromých vojenských společností mezi lety 1990 a 2010 stoupl téměř čtyřnásobně. (KULÍŠEK, Jaroslav, Soukromé vojenské společnosti, Vojenské rozhledy 2/2011, dostupné na: <http://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie/soukrome-vojenske-spolocnosti>) O vztahu soukromých společností k žoldnictví viz dále v následujících kapitolách.

mezinárodní úprava není ani v praxi využívána v celé své šíři.⁹⁷

Zpráva dále konstatuje, že žoldnéřství musí být považováno za závažný zločin, protože ohrožuje právo na sebeurčení i jiná základní lidská práva. Rovněž konstatuje, že žoldnéřská činnost je komplexní zločin, který vyžaduje potrestání nejen žoldnéře samotného, ale i těch subjektů, které jeho konání organizovaly, financovaly, podporovaly, nebo z něj tyly, benefitovaly či jej zaměstnávaly.⁹⁸

Skutečnost, že jakýkoliv stát najímá žoldnéře za účelem vlastní obrany či za účelem prosazování vlastních politických cílů nijak nezmírňuje nezákonnost takového jednání – mezinárodní právo i ústavní předpisy států svěřují ochranu územní celistvosti, stability a zákona do rukou armády a policie, jak vyplývá z principu státní suverenity.

Zpráva navrhuje přehodnotit do té doby univerzální požadavek na to, aby žoldněř musel být cizincem, respektive tedy nebyl občanem či rezidentem země, ve které se činnosti dopouští. Definice by se tak měla především opírat o náplň a podstatu činnosti, se kterou je jedinec spojen na základě jeho finanční motivace, nikoliv o formální znaky.

Zpráva tak uzavírá, že definice žoldnéře by se měla vyhnout kumulaci široké palety podmínek, které znemožňují identifikaci jedince jako žoldnéře. Zároveň by nová definice měla být uvedena do praxe jako dodatek k již existující Úmluvě OSN z roku 1989. Navrhovaná definice pak vypadá takto:

Článek 1

Pro účely této Úmluvy

1) Žoldněř je jakákoliv osoba, která:

a) Je účelově rekrutovaná na místě bojů nebo v zahraničí za účelem

⁹⁷ Soud v Luandě, zpracovaný v příslušné kapitole, ovšem takovýmto případem byl. Je otázkou, zda jej zpráva nebrala v potaz pro způsob, jakým soud probíhal, či pro skutečnost že se jednalo o výjimečný případ.

⁹⁸ Toto tvrzení je v zásadě v souladu s již dříve získanými poznatky o vývoji mezinárodní legislativy.

účasti v ozbrojeném konfliktu, nebo jakémkoliv ze zločinů podle článku 3 této Úmluvy.

b) Není státním příslušníkem státu který je stranou sporu, ani obyvatelem území ovládaného stranou konfliktu na kterém je zločin páchan. S výjimkou občana státu zločinem poškozeného, kdy je tento občan najat ke spáchání tohoto zločinu a využívá své občanství jako krytí toho, že je použit jako žoldněr státem nebo organizací, která ho najala, vyjma občanství získaného podvodně.

c) Je motivována k účasti v ozbrojeném konfliktu ziskem, nebo touhou po osobním obohacení.

d) Netvoří součást pravidelných ozbrojených, nebo policejních sil na straně konfliktu, nebo na území státu, na kterém dochází k aktu vzájemného násilí. Stejně tak nebyl vyslán státem který není stranou konfliktu v rámci oficiálních povinností jako příslušník jeho ozbrojených sil.

2) Žoldněr je též jakákoliv osoba, která, v jakékoliv jiné situaci:

a) Je účelově rekrutována v místě bojů či v zahraničí za účelem účasti v aktu vzájemného násilí jehož cílem je:

i) Svržení vlády, nebo jiné ohrožení ústavního, právního, hospodářského, nebo finančního pořádku, nebo cenných přírodních zdrojů státu; nebo

ii) Ohrožení územní celistvosti a základní územní infrastruktury státu;

iii) Spáchání útoku proti životu, integritě nebo bezpečnosti osob, anebo spáchání teroristického činu;

iv) Upírání práva na sebeurčení či udržování rasistického režimu nebo okupace cizími silami;

b) Není státním příslušníkem státu který je stranou sporu, ani obyvatelem území ovládaného stranou konfliktu na kterém je zločin páchan. S výjimkou

občana státu zločinem poškozeného, kdy je tento občan najat ke spáchání tohoto zločinu a využívá své občanství jako krytí toho, že je použit jako žoldnér státem nebo organizací, která ho najala, vyjma občanství záskaného podvodně.

c) Je motivována k účasti v ozbrojeném konfliktu ziskem, nebo touho po osobním obohacení.

d) Netvoří součást pravidelných ozbrojených, nebo policejních sil na straně konfliktu, nebo na území státu, na kterém dochází k aktu vzájemného násilí. Stejně tak nebyl vyslán státem který není stranou konfliktu v rámci oficiálních povinností jako příslušník jeho ozbrojených sil.

Článek 2

Jakákoliv osoba, která rekrutuje, používá, financuje, či cvičí žoldněře podle Článku 1 této Úmluvy se dopouští přestupku podle této Úmluvy.

Článek 3

1. Žoldnér, jak je definován ve článku 1 této Úmluvy, který se přímo účastní boje, nebo aktu vzájemného násilí se pro účely této Úmluvy dopouští mezinárodního zločinu. Žoldnér, který se podílí na následujících činech rovněž spáchá mezinárodně pronásledovatelný přestupek: destabilizace legitimní vlády, terorismus, obchodování s lidmi, drogami a zbraněmi a jakékoliv jiné nepovolené obchodování, sabotáž, vražda vybrané osoby, mezinárodní organizovaný zločin, vynucená kontrola cenných přírodních zdrojů, či neoprávněné držení nukleárního nebo biologického materiálu.

2. Žádná část tohoto článku nevylučuje aplikaci článku 4 této Úmluvy.

3. Pokud je osoba usvědčená z přestupku podle článku 1 této Úmluvy, necht' je hlavní motiv konání pachatele zohledněn při stanovení trestu.⁹⁹

Tato definice je, ve srovnání s definicemi v této práci zatím rozebíranými,

---

⁹⁹ UN Commission on Human Rights, Report on the sixtieth session, E/CN.4/2004/15, dostupné na: <http://www.un.org/en/terrorism/pdfs/2/G0414734.pdf>

poměrně rozsáhlá, což je zjevně výsledek snahy zúročit zkušenosti a poznatky, které Zvláštní zpravodaj pro použití žoldnéřů za dobu svého mandátu získal. Definice je opět alternativní, nicméně můžeme v ní vypočítat několik nových aspektů; nově navrhaná definice podstatně rozvolňuje podmínku finanční motivace¹⁰⁰, u které už není podstatná její výše, ale pouze její existence. Navrhovaná definice se také hodlá vypořádat s otázkou státní příslušnosti žoldnéře, respektive umožňuje, aby byl člověk žoldnéřem na území státu, kterého je občanem. Zakomponování skutkových podstat terorismu a neoprávněného nakládání s nukleárním a biologickým materiálem jsou pak aspekty, které ukazují na výrazné posunutí této definice směrem od období post-koloniálních konfliktů směrem k aktuálním problémům 21. století, což můžeme ve světle výše uvedené kritiky hodnotit jako pozitivní změnu. V neposlední řadě se pak nová definice věnuje diferenciaci následků konání žoldnéře – žoldněř může spáchat jak zločin, tak pouhý přestupek v závislosti na tom, jakého jednání se dopustí.

Navrhovaná definice, jak jí zkonstruoval Zvláštní zpravodaj Ballesteros vykazuje výrazné znaky snahy učinit identifikaci žoldnéřů jednodušší¹⁰¹ a lépe přizpůsobenou aktuálním problémům. Nicméně se obávám, i vzhledem k tomu jak komplikované bylo vyjednávání obsahu úpravy v případech předchozích mezinárodních dohod,¹⁰² by tato nová, a o poznání rozsáhlejší a členitější definice měla jen velice malou šanci na to úspěšně procesem mezinárodního vyjednávání projít bez větších změn. V dalších rezolucích Komise pro lidská práva jsou uvedeny reakce jednotlivých států na tento návrh definice, a ačkoliv státy mnohdy vyslovují ochotu k revizi mezinárodní definice žoldnéře, je patrná velká názorová nejednotnost v otázce toho, jakým způsobem tuto definici revidovat, respektive kterým směrem se ve vývoji úpravy vydat.¹⁰³

¹⁰⁰ Kterou Millard označil za nejvýraznější aspekt žoldnéře, zároveň také představuje poměrně problematicky uchopitelnou záležitost – zejména co se týká důkazní situace. (MILLIARD, Todd S.: *Overcoming post-colonial myopia: a call to recognize and regulate private military companies*, Judge Advocate General's Corps, US Army, 2003, dostupné na: http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/Military_Law_Review/pdf-files/176-06-2003.pdf)

¹⁰¹ Ve smyslu jednoduššího usvědčení dotyčného, ne jednodušší definice.

¹⁰² Viz kapitoly o Úmluvě OSN a Dodatkovém protokolu I, popřípadě *Official records of the diplomatic conference on the reaffirmation and development of international humanitarian law applicable in armed conflicts*, vol XV, dostupné na: www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/RC-Records_Vol-17.pdf (1979)

¹⁰³ UN Commission on Human Rights, Report on the sixtieth session, E/CN.4/2004/15, dostupné na:

4.1.2 Pracovní skupina pro používání žoldnéřů

Úřad Vysokého komisaře pro lidská práva rozhodl o vytvoření Pracovní skupiny pro používání žoldnéřů jako prostředku porušování lidských práv a narušování výkonu práva národů na sebeurčení (dále jen Pracovní skupina) rezolucí Komise pro lidská práva 2005/2.¹⁰⁴ Pracovní skupina vznikla v důsledku ukončení mandátu Zvláštního zpravodaje – pracovní skupina nově sestává z pětice nezávislých expertů, došlo tedy k personálnímu posílení této agendy. Úkoly, kterými se Pracovní skupina má zabývat a které mají tvořit náplň její práce, jsou stanoveny článkem 12 zmíněné rezoluce.

Tyto úkoly směřují jednak k monitorování činnosti žoldnéřů ve všech jejích formách a projevech v různých částech světa, což má poskytnout podklady pro studování nových trendů souvisejících s jejich aktivitou, a její dopad na dodržování lidských práv, zejména pak práva na sebeurčení.

Zároveň je Pracovní skupině uložen úkol obdobně monitorovat a studovat i vliv aktivit soukromých vojenských společností na mezinárodní scéně s přihlédnutím k lidským právům, obzvláště právu na sebeurčení, a navrhnout soubor základních zásad pro ochranu základních lidských práv vzhledem k činnosti výše zmíněných společností.¹⁰⁵

Dále pak rozpracovat a představit konkrétní návrhy nových standardů či alespoň zásad pro budoucí ochranu lidských práv, především práva na sebeurčení, která jsou ohrožena žoldněří nebo s nimi spojenými aktivitami, a zabývat se návrhem nové definice žoldněře, předloženou dříve Zvláštním zpravodajem.¹⁰⁶

Na výše uvedeném můžeme pozorovat, že rozsah činnosti, které má Pracovní

<http://www.un.org/en/terrorism/pdfs/2/G0414734.pdf>

¹⁰⁴ The use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination, 2005, E/CN.4/RES/2005/2, dostupné na:

<http://www.un.org/en/terrorism/pdfs/2/G0514744.pdf>

¹⁰⁵ Na příkladu tohoto posledního ustanovení můžeme pozorovat určitou změnu ve vnímání žoldněřských na mezinárodní scéně – činnosti Soukromých vojenských společností se začátkem 21. století dostává stále větší pozornosti v souvislosti s medializovanými událostmi na Blízkém východě. (KULÍŠEK, Jaroslav, Soukromé vojenské společnosti, Vojenské rozhledy 2/2011, dostupné na:

<http://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie/soukrome-vojenske-spolecnosti>)

¹⁰⁶ Viz předchozí kapitola 4.1.1

skupina pokrývat, se vztahuje jak na žoldnéře, tak na soukromé vojenské společnosti. Jedná se o jeden z mála případů, kdy dochází na půdě OSN k rozlišování těchto dvou forem námezdního válečnictví. Přestože níže popsany návrh regulace soukromých vojenských společností se rovněž zabývá pouze touto formou, k důslednému rozlišování obvykle nedochází a příslušníci soukromých vojenských společností jsou často označováni za žoldnéře bez přihlídnutí k právním definicím, což činí celou problematiku poněkud nepřehlednou.

Plnění úkolu regulace soukromých vojenských společností realizuje Pracovní skupina návrhem nového legislativního dokumentu, nesoucího prozatím název Návrh možné Úmluvy o Soukromých vojenských a bezpečnostních společnostech. (v textu dále jen jako „Návrh“)¹⁰⁷ Návrh je zaměřen výhradně na činnost soukromých vojenských a bezpečnostních společností – nikoliv na jiné formy organizace námezdních vojáků či žoldnéřů. To můžeme na jednu stranu hodnotit jako chvályhodnou snahu o postihnutí žoldnéřství v jeho aktuální podobě, na druhou stranu ovšem hrozí opakování stejné situace, ke které došlo při vzniku dřívějších úmluv – totiž přílišné zaměření úpravy na aktuální podobu problematiky. Pokud opět dojde v nejbližších letech k opuštění konceptu soukromých vojenských společností a žoldnéřská činnost nabude opět nové podoby, mohla by tato navrhovaná úprava zastarávat stejně jako ta, která vznikla s orientací na koloniální období. Závažnost tohoto problému je samozřejmě menší v okamžiku, kdy se jedná o dílčí úpravu, které tvoří celek legislativy zaměřené na námezdní válčení ve všech jeho podobách, což je také jeden ze způsobů, kterým na tento Návrh můžeme nahlížet.

Dalším výsledkem činnosti Pracovní skupiny má být studie mapující používání soukromých vojenských společností, které měla být prezentována na zasedání 69. Valného Shromáždění OSN roku 2014. V agendě tohoto zasedání nicméně tato studie (resp. její prezentace) zahrnuta není, pravděpodobně tak byla přesunuta na pozdější dobu.

V textu této kapitoly můžeme pozorovat, že dochází k určité změně v postoji

---

¹⁰⁷ Angl.: Draft of a possible Convention on Private Military and Security Companies (PMSCs) for consideration and action by the Human Rights Council (A/HRC/15/25), dostupné na: <http://www2.ohchr.org/english/issues/mercenaries/docs/A.HRC.15.25.pdf>

mezinárodního společenství k otázce námezdního válečnictví. V souvislosti s rozvojem činnosti soukromých vojenských společností se do centra zájmu dostává činnost těchto subjektů, což vyvolává otázku, nakolik jsou pojmy „žoldněř“ a „soukromá vojenská společnost“ propojeny a jak spolu souvisí. Pracovní skupina pro používání žoldněřů totiž tyto formy námezdního válečnictví v jejich konečném důsledku v podstatě nerozlišuje, jak vyplývá ze zpráv, které jsou pravidelně prezentovány Komisi pro lidská práva, pod kterou Pracovní skupina náleží.

Otázka rozlišení žoldněřů a soukromých vojenských společností dosud není příliš řešená. Publikace, které slouží jako zdroje této práce, zaujímají v zásadě dvojitý postoj; buďto oba pojmy vůbec nerozlišují, nebo přistupují k soukromým vojenským společnostem jako k nové, modernější, či jen organizačně odlišné formě žoldněřství. Ve všech případech ovšem toto své rozdělení aplikují téměř bez odůvodnění, protože se zaměřují spíše na legislativní situaci, než na rozlišení těchto pojmů. Tuto otázku je ovšem třeba zodpovědět ke zjištění toho, zda jsou soukromé vojenské společnosti předmětem této práce.

Základ pro přístup Pracovní skupiny OSN poskytuje výše zmíněná rezoluce Komise pro lidská práva 2005/2, kterou byla tato Pracovní skupina zřízena,¹⁰⁸ ve které jsou soukromé vojenské společnosti označeny za novou, moderní formu žoldněřství, a tato zpráva vyzývá k vytvoření doplňujících protokolů ke stávající mezinárodní úpravě, která by reagovala právě na činnost soukromých společností. V důsledku tohoto se stala činnost soukromých vojenských společností součástí agendy Pracovní skupiny, dokonce součástí v podstatě nejrozsáhlejší. Tento vývoj ovšem nemůžeme akceptovat bez bližšího srovnání.

Podobností, respektive shodných znaků mezi žoldněři a příslušníky soukromých vojenských společností nacházíme celou řadu. V obou případech se typicky (avšak ne vždy) jedná či jednalo o osoby předchozími vojenskými zkušenostmi, které se účastní ozbrojených těchto ozbrojených konfliktů za následující situace:

---

¹⁰⁸ The use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination, 2005, E/CN.4/RES/2005/2, dostupné na: <http://www.un.org/en/terrorism/pdfs/2/G0514744.pdf>

a) Námezdní vojáci k konfliktům často zastupují roli těch pravidelných ozbrojených sborů, které nejsou schopny efektivně vybojovat vítězství, ať už pro nedostatečné počty, technickou vybavenost, či zkušenosti. Typickým příkladem byly konflikty na území dnešní Demokratické republiky Kongo v šedesátých letech, nebo aktuální situace v Afghánistánu, kde nedostatečně vycvičená afgánská policie či afgánská národní armáda zatím s obtížemi plní úkoly, které jsou jí svěřeny.¹⁰⁹

b) Námezdní vojáci v konfliktům též zastupují roli pravidelných ozbrojených sborů z toho důvodu, že je jejich nasazení ekonomicky, anebo politicky výhodnější než nasazení pravidelné armády.¹¹⁰

Z uvedeného tak můžeme vyzorovat, že přestože žoldníci i příslušníci soukromých vojenských společností představují odlišné pojmy, náplň jejich činnosti, popřípadě okolnosti, za kterých je takto činnost vykonávána, bývají mnohdy velice podobné.

Východiskem, které se z výše uvedeného na první pohled nabízí, je závěr, že činnost soukromých vojenských společností, tak jak je známe v prvních dekádách 21. století, je v podstatě dalším vývojovým stupněm žoldněství¹¹¹. Soukromé společnosti saturují potřeby, které dříve saturovali žoldníci, a činí tak takovým způsobem, aby minimalizovaly konflikt s mezinárodním právem na straně jedné, a zjednodušily jejich dostupnost pro legitimní vlády na straně druhé – tím, že se jedná o obchodní společnosti, které vstoupí do smluvního vztahu s najímajícím státem a nábor, logistiku a nasazení mužů přímo v boji obstarávají samy.¹¹²

---

¹⁰⁹ KOFROŇ, Jan: Žoldněství v Africe, PřF UK, 2006

¹¹⁰ MILLIARD, Todd S.: Overcoming post-colonial myopia: a call to recognize and regulate private military companies, Judge Advocate General's Corps, US Army, 2003, dostupné na: http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/Military_Law_Review/pdf-files/176-06-2003.pdf, též KULÍŠEK, Jaroslav, Soukromé vojenské společnosti, Vojenské rozhledy 2/2011, dostupné na: <http://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie/soukrome-vojenske-spolecnosti>

¹¹¹ Pro správné vyznění tohoto tvrzení musíme pominout výrazně negativní konotaci, která je s pojem „žoldněč“ spojována, a zaměřit se spíše na ne právní aspekty činnosti těchto subjektů – totiž vedení bojové činnosti za peněžitou odměnu coby profesionál a nikoliv z občanské, vlastenecké, či zákonné povinnosti.

¹¹² KULÍŠEK, Jaroslav, Soukromé vojenské společnosti, Vojenské rozhledy 2/2011, dostupné na: <http://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie/soukrome-vojenske-spolecnosti>

Na druhé straně ovšem musíme mít na paměti celou řadu rozdílů. Předchozí kapitoly ukázaly, že výraz „žoldněř“ je právní kvalifikací – právně závazné mezinárodní smlouvy žoldněře jasně definují, a z této definice vyvozují více či méně závažné následky, v některých případech až trestněprávní povahy. Žoldněř se tak stává žoldněřem na základě svého jednání v daném čase a místě. Příslušníci soukromých vojenských společností jsou zatím se svojí společností svázáni pracovním či obdobným vztahem a z této skutečnosti jako takové nevyplývá to, že by byl jedinec žoldněřem. Výrazy „žoldněř“ a „příslušník soukromé vojenské společnosti“ proto musíme chápat nejen jako výrazy s odlišným obsahem, ale dokonce jako výrazy ve zcela jiných rovinách uvažování.

Pozornost rovněž musíme věnovat skutečnosti, že zatímco žoldněřství je všeobecně odmítáno jako nežádoucí jev a kriminalizováno, se soukromými vojenskými společnostmi některé státy pravidelně spolupracují a tyto společnosti vykonávají činnost dříve vyhrazenou pouze příslušníkům pravidelných ozbrojených sil. Tato praxe dosud naráží na problém nedostatečné, nebo je spíše na místě říci nulové právní úpravy, tomu se ovšem v nezbytné míře budou věnovat následující kapitoly.

Soukromé vojenské společnosti skutečně v některých případech vyvíjí ten samý druh činnosti, která byla ve druhé polovině dvacátého století nezdávka vykonávaná žoldněři, popřípadě osobami které se jejich charakteristice blíží. Mnohdy při jejich nasazení vyvstávají i obdobné problémy, například nemožnost přičítat jednání těchto společností jednotlivým státům, či provádění tzv. výhradních činností státu.¹¹³ Přesto nemůžeme mezi oba pojmy položit rovnítko. Můžeme se snad spokojit s tvrzením, že soukromé vojenské společnosti vytlačují v určitých geografických oblastech žoldněře typické pro post-koloniální období, nicméně se jedná o odlišnou formu organizace námezdních vojáků, byť ji pro řadu společných charakteristik můžeme označit jako do jisté míry příbuznou.

Výše uvedené neznamena, že by snad žoldněři vymizeli. Lokální konflikty posledních let, ať už se jednalo o konflikty v Sýrii, Libyi, Středoafričskou republiku nebo naposledy na Ukrajině, všechny provázely zprávy o účasti žoldněřů jednotlivě i v

---

¹¹³ O pojmu „výhradní činnosti státu“ viz následující kapitoly

nepravdělných skupinách na obou stranách konfliktu, ač se v drtivé většině případů jednalo o nepotvrzené či nepotvrditelné zprávy. Právě značná nejednoznačnost (a mnohdy neobjektivita) dostupných informací zatím brání jejich analýze.

Nabízí se toto východisko – činnost soukromých vojenských společností by neměla být a priori vnímána negativně; tyto společnosti mohou efektivně poskytovat prospěšné služby v případech, kdy je nasazení pravidelných ozbrojených sil nevhodné z finančních či jiných důvodů. Formou soukromých společností mohou být organizovány humanitární či mezinárodní síly v případech, kdy existuje široká shoda na vhodnosti jejich použití. V případě existence vhodné právní úpravy, pokrývající fungování, odpovědnost a dozor nad jejich činností, mohou představovat pozitivní a prospěšnou formu námezdního válečnictví, zatímco žoldněství ve smyslu stávající úpravy bude nadále představovat jeho nezákonnou, nežádoucí formu.

Z tohoto důvodu je dle mého názoru nutné se soukromými vojenskými společnostmi zabývat – představují pro budoucí právní úpravu výzvu k pozitivnímu využití jejich potenciálu. Tento záměr byl nastíněn i v návrzích jejich právních úprav, rozebraných v následujících kapitolách.

4.2 Soukromé vojenské společnosti

Soukromé vojenské společnosti¹¹⁴ si získaly poměrně značný díl pozornosti během posledních dvou velkých konfliktů na Blízkém Východě, tedy invaze do Iráku v letech 2003-2011 a konflikt v Afghánistánu, v letech 2001-2015.¹¹⁵ Společně s tím, jak stoupaly počty příslušníků těchto společností v řečených konfliktech, stoupala i na mezinárodní scéně otázka právní regulace tohoto nového prvku na scéně mezinárodního

---

¹¹⁴ Často se používá anglická zkratka PMC, popřípadě označení Soukromé vojenské a bezpečnostní společnosti. (PMSC)

¹¹⁵ Svojí roli ve zvýšené mediální i jiné expozici soukromých vojenských a bezpečnostních společností sehrály i neblaze proslulé incidenty s mučením vězňů v irácké věznici Abú Ghraib během úvodních fází války v Iráku, se kterými bylo zapojení příslušníků soukromých vojenských společností spojováno. (FALLAH, Katherine: Corporate actors: the legal status of mercenaries in armed conflicts; International review of the Red Cross, vol. 88, 2006, dostupné na: www.icrc.org/eng/resources/documents/article/review/review-863-p599.htm)

konfliktu, především pak i otázka toho, jestli jsou příslušníci těchto společností žoldnéři, popřípadě, jestli se společnosti dopouští zločinu žoldněřství podle příslušných úmluv.¹¹⁶

Odpověď na tuto otázku není rozhodně jednoznačná, už jen proto, že v současné době přichází v úvahu více definic žoldnéře či žoldněřství s různými hodnotícími kritérii, nehledě na to, že ne všechny soukromé vojenské společnosti jsou svou strukturou a zaměřením stejné.¹¹⁷ Pro pochopení celé problematiky se musíme seznámit s tím, jakým způsobem soukromé vojenské společnosti fungují, kdo jsou její příslušníci, a proč vůbec vznikají.

Tyto společnosti jsou schopny, jak co do materiálního a personálního zajištění, tak co do know-how poskytovat kompletní paletu vojenských služeb, od základního výcviku dalších mužů, přes strážní služby, logistiku, osobní ochranu, až po vedení boje.¹¹⁸ Disponují tak často lepšími technickými možnostmi či úrovní výcviku, než leckteré pravidelné vojenské jednotky armád západního světa. Tlak na využití jejich služeb zároveň vzniká z toho, jak jednotky pravidelných armád postupně opouští, anebo již opustily současná blízkovýchodní bojiště, nicméně po službách zkušených bojovníků je v místě bojů stále poptávka.

Dochází tak k situaci, kdy se na bojišti náhle nachází velké množství ozbrojených bojovníků, aniž by byla uspokojivě vyřešena otázka jejich právního postavení, přičitatelnosti jejich jednání, či prostá otázka toho, komu se příslušníci těchto společností zodpovídají. První snaha o určité řešení této otázky vzešla ze strany Velké Británie v roce 2002.¹¹⁹ Dokument, který Foreign & Commonwealth Office vydala, nesl

---

¹¹⁶ KINSEY, Christopher, « International Law and the Control of Mercenaries and Private Military Companies », Cultures & Conflicts [En ligne], English documents, mis en ligne le 26 juin 2008, consulté le 11 mai 2014 disponible na <http://conflits.revues.org/11502>

¹¹⁷ Soukromé vojenské a bezpečnostní společnosti často nabízí tak širokou paletu služeb, že otázka toho nakolik daná společnost splňuje definici žoldněřství, je často otázkou náplně kontraktu, který společnost pro svojí účast ve vybraném konfliktu uzavřela. (KOFROŇ, Jan: Žoldněřství v Africe, PFF UK, 2006) Například česká společnost RedHawk Security s.r.o. poskytuje v zemích Latinské Ameriky či Afriky strážní a ochranné služby vojenského charakteru, stejně tak ovšem poskytuje v tuzemsku služby v oblasti vyhledávání odcizených vozidel či ostrahy objektů.

¹¹⁸ MILLIARD, Todd S.: Overcoming post-colonial myopia: a call to recognize and regulate private military companies, Judge Advocate General's Corps, US Army, 2003, dostupné na: http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/Military_Law_Review/pdf-files/176-06-2003.pdf

¹¹⁹ MILLIARD, Todd S.: Overcoming post-colonial myopia: a call to recognize and regulate private

název Soukromé vojenské společnosti: možnosti regulace. Dokument vzniknul na žádost dolní sněmovny britského parlamentu a jeho náplní je zhodnocení možností, které přítomnost soukromých vojenských a bezpečnostních společností na trhu představuje, jejich využití v národním i mezinárodním měřítku, a v neposlední řadě pak důsledky jejich činnosti, jak ekonomické, tak lidskoprávní a mezinárodněprávní.¹²⁰ Dokument hned na začátku konstatuje, že výrazy „žoldněř“, „soukromá vojenská společnost“ a „soukromá bezpečnostní společnost“ pokrývají širokou paletu různých druhů osob, korporací a aktivit, a provádí podrobnou kategorizaci jednotlivých forem zahraniční vojenské aktivity.

V této kategorizaci se zabývá definicemi žoldněře dle Dodatkového protokolu I a Úmluvy OAJ¹²¹ a konstatuje, že příslušníci Soukromých vojenských společností tyto definice žoldněřů povětšinou nenaplnují a představují tak, z hlediska práva, zcela samostatnou kategorii, která by tak pro účely regulace vyžadovala celou vlastní úpravu.¹²² Dokument ovšem v žádném případě necharakterizuje soukromé vojenské společnosti jako nežádoucí element ani nenaznačuje potřebu eliminace jejich činnosti tak, jak k tomu směřují úmluvy v oblasti žoldněřství, ale spíše vytvoření jasných a aplikovatelných pravidel pro jejich zákonné využití.

4.2.1 Návrhy právní úpravy soukromých vojenských společností

Jak již bylo nastíněno v předchozích kapitolách, soukromé vojenské společnosti prodělaly v posledních dvaceti letech obrovský rozmach.¹²³ V souvislosti s jejich činnostmi, nebo spíše s problémy která tato způsobuje, především nejasnost jejich

---

military companies, Judge Advocate General's Corps, US Army, 2003, dostupné na: http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/Military_Law_Review/pdf-files/176-06-2003.pdf

¹²⁰ HC 577 Private Military Companies: Options for Regulation 2001-02, Foreign and Commonwealth Office, 2002, ISBN 0 10 291415 X, dostupné na:

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/228598/0577.pdf

¹²¹ Velká Británie dosud neratifikovala Úmluvu OSN z roku 1989.

¹²² Dokument samotný není žádným způsobem závazný, ani nemá představovat návrh strategie, spíše se jedná o shrnutí aktuálního stavu a podklady k diskusi. (HC 577 Private Military Companies: Options for Regulation 2001-02, Foreign and Commonwealth Office, 2002, ISBN 0 10 291415 X, dostupné na:

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/228598/0577.pdf)

¹²³ KULÍŠEK, Jaroslav, Soukromé vojenské společnosti, Vojenské rozhledy 2/2011, dostupné na:

<http://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie/soukrome-vojenske-spolecnosti>

postavení, logicky vyvstává potřeba právní úpravy jejich působení. Pro účely naší práce je zamyšlení se nad touto právní úpravou užitečné spíše pro srovnání toho, jak se přístup států či mezinárodních společenství k těmto společnostem liší od postoje k činnosti žoldnéřů.

První pokus o úpravu činnosti soukromých vojenských společností představuje Montreuxský dokument¹²⁴. Nejedná se o právní dokument, neboť není právně závazný. Je zaměřený na využívání služeb soukromých vojenských společností ze strany jednotlivých států. Vznikl roku 2008 v režii Mezinárodního výboru Červeného Kříže ve spolupráci s vládou Švýcarské konfederace a na vzniku se podíleli i vládní experti z dalších zemí. Protože není právně závazný, představuje spíše snahu o shrnutí aktuální právní i faktické situace a navržení postupu do budoucna.

Dokument je rozdělen na dvě hlavní části. První část slouží k připomenutí některých již platných mezinárodněprávních závazků, založených rozličnými jinými prameny práva. Především se dovolává dodržování mezinárodního humanitárního práva a respektu k lidským právům jak ze strany států, tak ze strany jimi najímaných společností při výkonu jejich činnosti.

Ve své druhé části potom dokument navrhuje sadu vhodných postupů¹²⁵, jejichž účelem rovněž není právní závaznost, nýbrž vytvoření jakéhosi vodítka, které má státům napomáhat v dodržování mezinárodního práva (a rovněž můžeme dodat, určitých morálních zásad) v případech, kdy státy spolupracují se soukromými vojenskými společnostmi. Postupy směřují především k zajištění dodržování mezinárodního práva, k důslednému dohledu států nad činností společností, a uplatňování odpovědnosti v případě porušení povinností. Ve značném rozsahu se pak dotýkají procesu výběru konkrétní společnosti a podmínek jejího působení. Tyto postupy, pokud si získají širší podporu, tak mohou být významné pro budoucí normotvorbu v této oblasti. Mezi nimi mimo jiné vyniká doporučení nevyužívat služeb soukromých společností k vedení bojové činnosti, nýbrž činnostem podpůrným a logistickým. S přihlédnutím ke

---

¹²⁴ Plným originálním názvem: The Montreux Document on Pertinent International Legal Obligations and Good Practices for States related to Operations of Private Military and Security Companies during Armed Conflict of 17 September 2008. Dostupný na: www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc_002_0996.pdf

¹²⁵ Angl. Good practices.

skutečnosti, že personál těchto společností nezdědka tvoří veteráni právě bojových útvarů pravidelných armád, či přímo jednotek zvláštního nasazení, bude pravděpodobně otázkou kontroly jejich faktické činnosti v případě nasazení v operačním prostoru probíhajícího konfliktu jednou z hlavních výzev budoucí úpravy.¹²⁶

Dalším příspěvkem k otázce regulace soukromých vojenských společností je pak Návrh úmluvy o soukromých vojenských společnostech¹²⁷, který je jedním z výsledků činnosti Pracovní skupiny pro použití žoldníků. Tento návrh je zahrnut ve zprávě Pracovní skupiny adresované Radě pro lidská práva z roku 2010.¹²⁸

Návrh opět nesměřuje k potlačení aktivit soukromých vojenských společností, nýbrž ke stanovení jasných pravidel pro využívání služeb těchto subjektů, jak je patrné již z úvodních ustanovení. Zavádí pojem „výhradní činnosti státu“¹²⁹ tedy činnosti, které stát vykonává prostřednictvím vlastního aparátu a jejich přenesení na námezdní vojáky je nepřípustné.¹³⁰ Dále stanoví základní principy, které mají být dodržovány při najímání soukromých společností státy: odpovědnost státu za činnost společnosti která je v něm registrována či operuje v jeho jurisdikci, či zajištění legislativních nástrojů které upraví celý proces výběru, najímání a vedení činnosti soukromých společností. Další články pak dále uvádí konkrétnější pravidla, která tyto principy napomáhají realizovat. Činnost soukromých vojenských společností má být podle tohoto návrhu vykonávána na základě licence, registrace či jiného povolení uděleného najímajícím státem.

Na výše uvedených materiálech můžeme pozorovat, jakým způsobem se liší postoj států k soukromým vojenským společnostem oproti jejich postoji k žoldníkům. Ten již není bezpodmínečně odmítavý, jako tomu bylo v případě úprav druhé poloviny

¹²⁶ KULÍŠEK, Jaroslav, Soukromé vojenské společnosti, *Vojenské rozhledy* 2/2011, dostupné na: <http://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie/soukrome-vojenske-spolecnosti>

¹²⁷ Celým názvem a původně: Draft of a possible Convention on Private Military and Security Companies (PMSCs) for consideration and action by the Human Rights Council (A/HRC/15/25), dostupný na: <http://www2.ohchr.org/english/issues/mercenaries/docs/A.HRC.15.25.pdf>

¹²⁸ Report of the Working Group on the use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination, 2010, A/HRC/15/25, dostupný na: <http://www2.ohchr.org/english/issues/mercenaries/docs/A.HRC.15.25.pdf>

¹²⁹ Angl. Inherently state functions.

¹³⁰ Těmito činnostmi jsou především ty, které vyplývají z monopolu státu na legální násilí, tedy vedení války, vedení bojových operací, zpravodajská činnost, atd.

20. století.¹³¹ Musíme mít ovšem na zřeteli, že tyto vstřícné tendence se v žádném případě netýkají nasazení příslušníků těchto společností v bojové situaci, ale spíše v podpůrné roli. To znamená, že vedení ozbrojeného boje by pořád mělo zůstat úlohou vojáků pravidelné armády, či jinému ozbrojenému sboru samotného státu.

4.3 Žoldněřství ve 21. století

Jak bylo řečeno v předchozí kapitole, soukromé vojenské společnosti prožívají na začátku 21. století velký rozmach a zabírají jak velkou část trhu s námezdní vojenskou silou, tak zároveň zabírají velkou část pozornosti mezinárodních orgánů, které se snaží o jejich regulaci. Zdálo by se tak, že aktivita žoldněřů jako takových je na ústupu. Stále ovšem můžeme najít i na začátku 21. století případy činnosti, která se nápadně podobá aktivitám žoldněřů z období po druhé světové válce. Na jejich příklad můžeme ilustrovat praktickou aplikaci dnes platných mezinárodních smluv, představených v kapitolách 2 a 3. Jedním z těchto případů je pokus o převrat v Rovnickové Guineji, ke kterému došlo v březnu roku 2004.

V tomto případě byla na Hararském letišti v Zimbabwe zadržena místními úřady skupina bývalých jihoafrických vojáků, údajně směřujících do Rovnickové Guineji, kde měli provést státní převrat ve prospěch exilové opozice. Důvodem k zadržení těchto mužů byla zásilka s větším množstvím zbraní, kterou podle obžaloby plánovali zadrženi muži použít k realizaci převratu. Zadrženi muži byli posléze obviněni a souzeni, nicméně pouze pro porušení zákonů o regulaci obchodu se zbraněmi, imigračních zákonů, a zákonů o civilním letectví.¹³² Nejvyšším uloženým trestem bylo sedm let odnětí svobody pro velitele skupiny.

Obdobně jako v případě pokusu o převrat na Seychelských ostrovech roku 1981,

---

¹³¹ Bylo by možné namítat, že silně odmítavý postoj k námezdním vojákům vycházel především ze strany afrických států, zatímco mnohé západní státy, včetně USA, přísnou legislativu kritizovaly. (Viz kapitola 3.1) V tomto případě nicméně dochází ke shodě jak států, které služeb soukromých vojenských společností využívají, tak států, na jejichž území tyto společnosti působí.

¹³² PELTON, Robert Y.: *Licensed to kill: Hired guns in the War on Terror*, Broadway Books, 2007, ISBN 978-1400097821

nebyli aktéři v rámci soudního procesu označeni za žoldnéře, nebylo ani prošetřeno možné naplnění znaků žoldnéřů či žoldněřství podle platných mezinárodních úmluv¹³³, přestože tomu okolnosti případu nepochybně nasvědčovaly: S přihlédnutím k tomu, že se jednalo o osoby cizí národnosti, pravděpodobně zverbované v zahraničí, které měly vést na území Rovnickové Guineje ozbrojenou činnost, existuje nezanedbatelná možnost, že by definici žoldnéře odpovídali.¹³⁴ Nicméně nestalo se tak a obžaloba v obou případech zahrnovala pouze porušení zákonů země, kde byli námezdní vojáci zadrženi.¹³⁵ Mezinárodní úprava, která vznikla právě na nátlak afrických států, tak zatím nenachází své uplatnění v praxi.¹³⁶

4.4 Budoucnost mezinárodní úpravy

Otázka budoucnosti mezinárodní úpravy žoldněřství do značné míry souvisí s tím, do jaké míry se budou orgány mezinárodních společenství zabývat úpravou soukromých vojenských společností a do jaké míry klasickými žoldněři. Vývoj posledních let, kdy se soukromým vojenským společnostem dostává stále větší pozornosti v mediální i akademické sféře, směřuje ke vzniku úpravy zaměřené právě na tyto subjekty, což v současnosti představuje hlavní objem činnosti Pracovní skupiny OSN. V důsledku toho je potom žoldněřství v podobě, kterou známe z druhé poloviny dvacátého století, upozaděno. Určitá masa právní regulace zde již navíc existuje, a skutečnost, že není jednotlivými státy v příslušných případech aplikována, jak ukázaly rozborů konkrétních situací, jistě nepřispívá k jejímu dalšímu potenciálnímu rozvoji.

Vznik budoucí úpravy bude pravděpodobně, stejně jako vznik předchozích úprav, do jisté míry záležet také na aktuálních událostech a politické situaci v kritických

¹³³ V tomto případě buď podle ustanovení článku 47 Dodatkového protokolu I, jehož jsou Zimbabwe i Rovnicková Guinea signáři již od let 1992 a 1986, či podle ustanovení Úmluvy OAJ, která tento případ rovněž pokrývá. Ani jeden ze států není signatářem Úmluvy OSN.

¹³⁴ Jednoznačné rozhodnutí ovšem není možné pro nedostatek přesnějších informací.

¹³⁵ Je na místě zmínit, že ani v jednom případě nestanuli obvinění před soudem té země, proti které jejich zamýšlená činnost směřovala, nebo měla směřovat.

¹³⁶ KINSEY, Christopher, « International Law and the Control of Mercenaries and Private Military Companies », Cultures & Conflicts [En ligne], English documents, mis en ligne le 26 juin 2008, consulté le 11 mai 2014 dostupné na <http://conflicts.revues.org/11502>

regionech. Impulsem pro vznik první mezinárodní úpravy žoldnéřství byly události v dekolonizované Africe, vznik dalších úprav by tak byl zřejmě podmíněn dalším obdobím rozsáhlé aktivity námezdních vojáků.

Jedním z nejproblematictějších aspektů úpravy žoldnéřství bylo přesné vymezení tohoto pojmu. Dosavadní úpravy šly zpravidla cestou vymezení podmínek, které musely být kumulativně splněny, popřípadě dvou definic alternativních, které ovšem opět sestávají z podmínek, které musí být kumulativně splněny, jako je tomu u Úmluvy OSN. Tento přístup s sebou přináší poměrně komplikované usvědčování žoldnéřů, protože každá z podmínek se musí zkoumat samostatně a v určitých případech je relativně snadné je obejít. Tento přístup tak po právu čelí určité kritice.¹³⁷

Alternativu představuje definice žoldnéře na základě přičitatelnosti jeho chování, respektive absence téhož. To souvisí především se způsobem, jakým žoldnéřské jednotky obvykle fungují, tedy mnohem více nezávisle na organizačních strukturách státu který je najal, než je tomu v případě pravidelných ozbrojených sil.¹³⁸ Tato nezávislost znamená značně menší kontrolu najímajícího státu nad faktickou činností najatých žoldnéřů, mimo jiné i nad porušováním lidských práv¹³⁹, obchodem se zbraněmi a narkotiky, porušováním mezinárodního humanitárního a válečného práva, apod.

Nabízená alternativní definice dále pomíjí motivaci žoldnéře osobním (finančním) ziskem, a požadavek toho, aby žoldnéř nebyl občanem či residentem státu, ve kterém vede bojovou činnost, což představuje často kritizované podmínky stávajících definic.¹⁴⁰ Namísto toho se zaměřuje na absenci přičitatelnosti jednání podezřelého subjektu a na úmysl účastnit se bojových operací, směřující k narušení ústavního

---

¹³⁷ SCOVILLE, Ryan, Toward an accountability-based definition of “mercenary”, 37 *Geo. J. Int'l L.* 541 2005-2006, též KINSEY, Christopher, « International Law and the Control of Mercenaries and Private Military Companies », *Cultures & Conflicts* [En ligne], English documents, mis en ligne le 26 juin 2008, consulté le 11 mai 2014 dostupné na <http://conflicts.revues.org/11502>, též MILLIARD, Todd S.: *Overcoming post-colonial myopia: a call to recognize and regulate private military companies*, Judge Advocate General's Corps, US Army, 2003, dostupné na: http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/Military_Law_Review/pdf-files/176-06-2003.pdf

¹³⁸ SCOVILLE, Ryan, Toward an accountability-based definition of “mercenary”, 37 *Geo. J. Int'l L.* 541 2005-2006

¹³⁹ Bránit porušování lidských práv se strany žoldnéřů je jedním ze základních úkolů Pracovní skupiny OSN – viz kapitola 4.1.

¹⁴⁰ Viz kapitoly věnující se jednotlivým úmluvám a jejich problematičtým aspektům.

pořádku státu, jeho teritoriální integrity, či jinému chování, které je mezinárodním právem považováno za trestné.¹⁴¹ Tento přístup, natolik odlišný od stávajícího, může sloužit jako podklad pro lépe aplikovatelnou právní úpravu v budoucnu, bude-li vypracována. Je ovšem třeba připomenout, že se jedná o akademický postoj.

Za poslední je dle mého názoru na místě očekávat snahy o jasné oddělení pojmů i činnosti soukromých vojenských společností od žoldnéřů, resp. žoldnéřství, tedy snahy o jasné oddělení nežádoucího či kriminalizovaného jednání od legitimní činnosti.¹⁴² Systém registrace subjektů oprávněných vojenské a bezpečnostní služby poskytovat, jak o něm hovoří i Montreuxský dokument, i návrh úmluvy vypracovaný Pracovní skupinou pro používání žoldnéřů, by mohl napomoci vytvořit znatelnou hranici. Úpravy nejbližších let pak budou pravděpodobně zaměřeny spíše na fenomén soukromých společností a žoldnéřství v podobě, v jaké je upravováno stávajícími úmluvami, bude do jisté míry upozaděno, nedojde-li k jeho určité renesanci v oblastech na pokraji zájmu mezinárodního dění. To ovšem bude možné zkoumat až s odstupem času.

5 Závěr

V této práci byly představeny mezinárodní úpravy žoldnéřství od druhé poloviny dvacátého století až do současnosti, s jejich možným dalším vývojem v budoucnu. Na pozadí případů žoldnéřské aktivity byly prezentovány důvody a příčiny jejího vzniku a její vývoj. Objasněna byla i role stálých orgánů při Organizaci spojených národů. Pozornost byla věnována i problematikým aspektům těchto úprav formou samostatných kapitol. Tyto můžeme shrnout do několika zásadních poznatků, které nám zároveň dávají odpovědi na otázky položené v úvodu:

- a) Úpravy často používají složité kumulativní definice, které jsou ve svém konečném důsledku velice restriktivní a znesnadňují tak efektivní vymáhání

¹⁴¹ SCOVILLE, Ryan, Toward an accountability-based definition of “mercenary”, 37 Geo. J. Int'l L. 541 2005-2006

¹⁴² Nutno říci, že tyto snahy pochází spíše z akademické sféry, než z legislativní, jak můžeme pozorovat na činnosti orgánů OSN.

práva v důsledku obtížné identifikace a usvědčování žoldnéřů.

- b) Samotné státy neprojevují ochotu mezinárodní úpravy v praxi aplikovat a v příslušných případech dávají přednost vlastní vnitrostátní úpravě; často se pak ani otázkou žoldnéřství jako takového nezabývají.¹⁴³
- c) Úpravy, vznikající v bezprostřední návaznosti na aktuální události, jsou do jisté míry kazuistické a nejsou dostatečně flexibilní co do vývoje námezdního válečnictví v moderní době, což vyvolává potřebu dalších úprav.

Do jisté míry neuspokojivý stav mezinárodní úpravy na druhou stranu podněcuje relativně bohatou akademickou práci – ta se ovšem mnohdy zaměřuje na shrnutí stávající problematiky a až na výjimky nenabízí nová východiska. Rozvoji další úpravy nenapomáhá ani skutečnost, že ve 21. století přebírají značnou část objemu činnosti žoldnéřů soukromé vojenské společnosti, jejichž činnost je přinejmenším nominálně legalizována. V důsledku toho i mezinárodní instituce v současnosti věnují svou pozornost především doposud neexistující mezinárodní úpravě právě tohoto fenoménu. Nemůžeme tak vyloučit ani možnost, že tato oblast bude na dlouhá léta uzavřenou kapitolou.

Literatura a zdroje

Literatura

ARMSTRONG, Elizabeth A. – The underlying economic and political factors of secession: Katanga and Texas as case studies – University of Michigan, Department of political science, 2013

DUPUIS, Martin P., et al. "The Sixth Annual American Red Cross-Washington College of Law Conference on International Humanitarian Law: A Workshop on Customary

---

¹⁴³ Vymáhání stávající úpravy by navíc pomohlo odhalit její další nedostatky a tím vytvořit jak podklady pro úpravu budoucí, tak motivaci pro její vznik.

International Law and the 1977 Protocols Additional to the 1949 Geneva Conventions." American University International Law Review 2, no. 2, 1987, dostupné na: <http://digitalcommons.wcl.american.edu/auilr/vol2/iss2/2/>

ELLIS, Stephen: Africa and international corruption: The strange face of South Africa and the Seychelles, African Affairs 95, 1996, dostupné na: <http://seychellesmonitor.org/StrangeCase.pdf>

FALLAH, Katherine: Corporate actors: the legal status of mercenaries in armed conflicts; International review of the Red Cross, vol. 88, 2006, dostupné na: www.icrc.org/eng/resources/documents/article/review/review-863-p599.htm

GOVERN, Kevin H.; Bales, Eric C.: Taking Shot at private military firms – International law misses its mark again, Fordham International Law Journal, vol. 32, issue 1, 2008, dostupné na: <http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2189&context=ilj>

HOARE, Mike, Congo Mercenary, Paladin Press, ISBN: 978-1581606393, 2008

HOARE, Mike, The Seychelles Affair, Paladin Press, ISBN: 978-1-58160-657-7, 2008

HOOVER, Mike J: The Laws of War and Angolan trial of Mercenaries: Death to the dogs of war (1977), dostupné na: https://www.icrc.org/applic/ihl/ihl-nat.nsf/caseLaw.xsp?documentId=3BD985E77441E1DEC125764A00339C1C&action=openDocument&xp_countrySelected=AO&xp_topicSelected=GVAL-992BU6&from=state&SessionID=DKSYNLNVGR

KALSHOVEN, F., Zegveld, L., Constraints on the Waging of War, ICRC, ISBN 2-88145-115-2, 2001

KINSEY, Christopher, « International Law and the Control of Mercenaries and Private Military Companies », Cultures & Conflits [En ligne], English documents, mis en ligne

le 26 juin 2008, consulté le 11 mai 2014 dostupné na <http://conflits.revues.org/11502>

KOFRONĚ, Jan: Źoldnřství v Africe, PřF UK, 2006

KULÍŠEK, Jaroslav, Soukromé vojenské společnosti, Vojenské rozhledy 2/2011, dostupné na: <http://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie/soukrome-vojenske-spolecnosti>

LEFEVER, Ernest W.: Crisis in the Congo: UN Force in action, The Brookings Institute; First Edition ISBN 978-0815751984, 1965

LOCKWOOD, George, „Report on the Trial of Mercenaries, Luanda, Angola“ Manitoba Law Journal 7, 1976

MILLIARD, Todd S.: Overcoming post-colonial myopia: a call to recognize and regulate private military companies, Judge Advocate General’s Corps, US Army, 2003, dostupné na: http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/Military_Law_Review/pdf-files/176-06-2003.pdf

ONDŘEJ, J., Potočný, M. Obecné mezinárodní právo v dokumentech. Vydání třetí. Praha: C.H.Beck, ISBN 978-80-7400-330-1, 2010

ÖZDEN, Melik, Mercenaries, mercenarism and Human rights, Part of the series on the human rights programme, CETIM, 2010, dostupné na: http://cetim.ch/en/publications_cahiers.php

PARKER, Geoffrey: Europe in Crisis 1598-1640, Wiley – Blackwell ISBN 0-631-22028-3, 2001

PELTON, Robert Y.: Licensed to kill: Hired guns in the War on Terror, Broadway Books, 2007, ISBN 978-1400097821

SCOVILLE, Ryan, Toward an accountability-based definition of “mercenary”, 37 Geo.

J. Int'l L. 541 2005-2006

VERHAEGEN, Benoît. Les rébellions populaires au Congo en 1964. In: Cahiers d'études africaines. Vol. 7 N°26., 1967, dostupné na:

http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/ahess_0395-2649_1969_num_24_3_422085_t1_0657_0000_4

Mezinárodní úmluvy, rezoluce, judikatura, zprávy a protokoly

Deklarace VS OSN 1514 ze 14. prosince 1960, dostupná na:

<http://www.un.org/en/decolonization/declaration.shtml>

Charter of the Organization of African Unity, 1963, dostupné na:

www1.umn.edu/humanrts/Africa/OAU:Charter_1993.html

Customary IHL, rule 108, ICRC, dostupné na:

www.icrc.org/customary_ihl/eng/docs/v1_rul_rule108

Dodatkový protokol I k Ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (1977, článek 47)

Draft of a possible Convention on Private Military and Security Companies (PMSCs) for consideration and action by the Human Rights Council (A/HRC/15/25), dostupné na:

<http://www2.ohchr.org/english/issues/mercenaries/docs/A.HRC.15.25.pdf>

Drafting of an International Convention against the recruitment, use, financing and training of mercenaries, 1980, A/RES/35/48, dostupné na:

<http://www.worldlii.org/int/other/UNGARsn/1980/57.pdf>

HC 577 Private Military Companies: Options for Regulation 2001-02, Foreign and

Commonwealth Office, 2002, ISBN 0 10 291415 X, dostupné na:

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/228598/0577.pdf

International Convention against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries, 1989, A/RES/44/34, dostupná na:

<http://www.un.org/documents/ga/res/44/a44r034.htm>

Návrh vytvořený Mezinárodní Komisí pro vyšetřování žoldnéřů, v Luandě, Angola, 1976 (Draft Convention on the Prevention and Suppression of Mercenarism.

www1.umnd.edu/humanrts/instree/mercenaryconvention.html)

Official records of the diplomatic conference on the reaffirmation and development of international humanitarian law applicable in armed conflicts, vol XV, dostupné na:

www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pfd/RC-Records_Vol-17.pdf (1979)

Report of the Special Rapporteur on the use of mercenaries as a means of impeding the exercise of the right of peoples to self-determination, 2005, E/CN.4/2005/14

Report of the Working Group on the use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination, 2010, A/HRC/15/25

Rezoluce RB OSN 143 ze 14. července 1960 (S/4387), dostupná na:

[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/143\(1960\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/143(1960))

Rezoluce RB OSN 145 ze 22. července 1960 (S/4405), dostupná na:

[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/145\(1960\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/145(1960))

Rezoluce RB OSN 146 z 9. srpna 1960 (S/4426), dostupná na:

[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/146\(1960\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/146(1960))

Rezoluce RB OSN 161 ze 21. února 1961 (S/4741), dostupná na:

[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/161\(1961\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/161(1961))

Rezoluce RB OSN 169 z 24. listopadu 1961 (S/5002), dostupná na:

[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/169\(1961\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/169(1961))

Rezoluce VS OSN 2465 ze 20. prosince 1968, dostupná na: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/244/25/IMG/NR024425.pdf?OpenElement>

Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ze dne 27. června 1986. Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), dostupné na: [http://www.icj-](http://www.icj-cij.org/docket/?sum=367&p1=3&p2=3&case=70&p3=5)

[cij.org/docket/?sum=367&p1=3&p2=3&case=70&p3=5](http://www.icj-cij.org/docket/?sum=367&p1=3&p2=3&case=70&p3=5)

Rozsudek mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, ICTY, Prokurátor v. Duško Tadić, IT-94-1-A, 1999, dostupné na: <http://www.icty.org/case/tadic/4>

The Geneva Conventions of 12 August 1949, Commentary, dostupné na:

http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/GC_1949-II.pdf

The Montreux Document on Pertinent International Legal Obligations and Good Practices for States related to Operations of Private Military and Security Companies during Armed Conflict of 17 September 2008. Dostupný na:

www.icrc.org/eng/assets/files/other/icrc_002_0996.pdf

The use of mercenaries as a means of violating human rights and impeding the exercise of the right of peoples to self-determination, 2005, E/CN.4/RES/2005/2

Use of mercenaries as a means to violate human rights and to impede the exercise of the rights of peoples to self-determination, 1986, A/RES/41/102, dostupné na:

<http://www.un.org/documents/ga/res/41/a41r102.htm>

Use of mercenaries as a means to violate human rights and to impede the exercise of the right of peoples to self-determination, 1987, A/RES/42/96, dostupné na:

<http://www.un.org/documents/ga/res/42/a42r096.htm>

UN Security Council, *Resolution 405 (1977) Adopted by the Security Council at its 2005th meeting, on 14 April 1977,*, 14 April 1977, S/RES/405 (1977)

UN Security Council, Resolution 419 (1977), Adopted by the Security Council at its 2049th meeting without a vote, on 24 November 1977, S/RES/419 (1977)

OAU Convention for the Elimination of Mercenarism in Africa, Libreville, 1977, dostupná na: www.icrc.org/ihl/INTRO/485?OpenDocument

Resumé

Vývoj a současný stav právní úpravy žoldněřství

Tato diplomová práce se zabývá problematikou mezinárodní právní úpravy žoldněřství, vývojem pojmu žoldněř, definicí a významem tohoto pojmu a postavením žoldněřů z hlediska mezinárodního práva v období od šedesátých let dvacátého století až do současnosti. Obsahuje analýzu nejdůležitějších mezinárodních úmluv, zhodnocení jejich obsahu a efektivity, a rozbor vybraných případů v různých časových obdobích, včetně vlivu vybraných případů na pozdější normotvorbu. Pozornost je rovněž věnována mezinárodnímu obyčejovému právu. Práce shrnuje vývoj mezinárodní právní úpravy od jejího vzniku až do současnosti a možnosti jejího dalšího vývoje do budoucna.

Poukazuje na nedostatky stávající mezinárodní právní úpravy a na důsledky, které z těchto nedostatků vyplývají, zejména nedostatečnou vymahatelnost stávajících norem, zapříčiněnou především jejich složitou a kazuistickou konstrukcí, neochotu států tuto úpravu vymáhat, neaktuálnost stávající úpravy a nedostatek shody na směřování právní úpravy napříč mezinárodním společenstvím. Práce rovněž představuje orgány, které se zaměřují na studium a regulaci činnosti žoldněřů, zřízené mezinárodními institucemi,

zejména Organizací spojených národů, a popisuje jejich činnost. Práce též poukazuje na navržené možnosti některých alternativních přístupů, tedy zcela nových konstrukcí definice pojmu žoldněř vycházející jak z oblasti akademické, tak ze strany stálých orgánů Organizace spojených národů, které ovšem zatím nebyly realizovány.

V menší míře je rovněž zpracována činnost soukromých vojenských společností, především je podrobena rozboru jejich podobnost, či naopak odlišnosti od činnosti žoldněřů. Rovněž jsou představeny některé možnosti právní regulace, či případného využití těchto společností do budoucna.

Development and the current status of legal regulation of mercenaries

This thesis deals with the issue of the international regulation of mercenary warfare, development and definition of the term mercenary, and the position of mercenaries within the international law since the 1960's until present day. It contains analysis of significant international conventions, evaluation of their content and efficiency, and analysis of selected cases in given historical periods, including the influence of said cases on later legislature. Attention is also given to the international customary law. The thesis reviews the evolution of the legislation until present time and provides possibilities for the future. It points out the shortcomings of current legislature and the consequences resulting thereof, especially insufficient enforcement of current norms, caused by its complicated and casuistic construction, unwillingness of states to enforce these norms, topicality of current legislature and shortage of agreement on its shape within the international community. The thesis also presents institutions focusing on studying and regulation of mercenary warfare, established by the United Nations. The thesis also points out some possibilities of alternative approach to the subject, e.g. new constructions of the term mercenary, based in academic sphere or with the UN institutions, that are yet to be implemented.

Activities of private military companies are covered in lesser extent, especially to their similarity and/or dissimilarity to mercenaries. Options for their regulation, or utilisation in the future are also presented.

Klíčová slova

Žoldněř, mezinárodní právo, soukromá vojenská společnost
Mercenary, international law, private military company